

TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI İLTİCA TALEPLERİ VE *GERİ GÖNDERMEME* İLKESİ: İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN 60 VE 61. MADDELERİ

**Kadınlara yönelik şiddet ve aile
içi şiddetin önlenmesi ve
bunlarla mücadeleye ilişkin
Avrupa Konseyi Sözleşmesi
yayınlarnının bir derlemesi**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bilgilendirme amaçlıdır. Parayla satılamaz ve çoğaltılamaz.

**TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI İLTİCA
TALEPLERİ VE GERİ GÖNDERMEME İLKESİ:
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN 60 VE 61.
MADDELERİ**

**Kadına Yönelik Şiddet
ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi
ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin
Avrupa Konseyi Sözleşmesi
Yayınlarının Bir Derlemesi**

Hazırlayan

Louise Hooper, Barrister,
Garden Court Chambers, Birleşik Krallık

Avrupa Konseyi

Yayının orijinal başlığı:
*Gender-based Asylum Claims and
Non-refoulement: Articles 60 and
61 of the İstanbul Convention*

© Avrupa Konseyi, Aralık 2019

Bu yayının orijinali Avrupa
Konseyi tarafından hazırlanmış
olup izin alınmadan kullanılamaz.

Çeviri metin Avrupa Konseyi
koordinasyonunda hazırlanmış olup
tüm sorumluluk çevirmene aittir.

Bu çalışmada ifade edilen görüşler
yazarların sorumluluğundadır ve
Avrupa Konseyi resmi politikasını
yansıttığı anlamına gelmemektedir.

Metnin bütünlüğünün korunması,
yapılan alıntının bağlam dışı
kullanılmaması, eksik bilgi verilmemesi
veya metnin niteliği, kapsamı veya
bağlamı açısından okuyucunun yanlış
yönlendirilmemesi kaydıyla ve ticari
amaca yönelik olarak kullanılmaması
şartıyla (500 kelimeye kadar) alıntı
yapılabilir. Kaynak metin “© Avrupa
Konseyi, 2019-İngilizce baskı” ibaresi
ile birlikte mutlaka belirtilmelidir.

Bu belgenin tamamının veya
bir kısmının çoğaltılması veya
tercüme edilmesi ile ilgili tüm
talepler İletişim Müdürlüğüne
iletilmelidir (F-67075 Strasbourg
Cedex veya publishing@coe.int).

Bu belge ile ilgili diğer yazışmalar
için Demokrasi ve İnsan Onuru Genel
Müdürlüğü; Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Bölümü ile irtibata geçilmelidir.

Kapak ve düzen: KIS, Kiev, Ukrayna

Fotoğraflar: Shutterstock

*Bu yayının Mültecilerle
Dayanışma Derneği
tarafından Avrupa Birliği
finansal desteğiyle yürütülen
“İdari Gözetimde Haklar”
projesi kapsamında Türkçe’ye
çevrilmiş ve basılmıştır.*

*Bu yayının Avrupa Birliği’nin
maddi desteği ile hazırlanmıştır.
İçerik tamamıyla Mültecilerle
Dayanışma Derneği
sorumluluğu altındadır ve
Avrupa Birliği’nin görüşlerini
yansıtmak zorunda değildir.*

Çevirmen: Caner Çetiner

*© Mültecilerle
Dayanışma Derneği,*

Mart 2023

İçindekiler

I. GİRİŞ	5
II. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ GÖÇMEN, MÜLTECİ VE SİĞINMACI KADINLAR İÇİN HANGİ KORUMALARI SAĞLAR?	7
III. MADDE 60: TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI	
SIĞINMA TALEPLERİ	10
Madde 60, paragraf 1: Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin zulüm olarak tanınması	12
Kadınlara Karşı Şiddet Biçimleri ve İşkence Olarak Kabul Edilmesi Gereken Toplumsal Cinsiyete Dayalı Aile İçi Şiddet	14
Zulüm olarak ayrımcılık	22
Kovuşturma veya cezadan kaçan kadınlar	23
İstanbul Sözleşmesi'nin gerektirdiği koruma standardı	24
Kadınlar ve ülke içi yerleştirme	27
Madde 60, paragraf 2: Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde yorumlanması	28
Madde 60, paragraf 3: Toplumsal cinsiyete duyarlı kabul ve destek hizmetleri, sığınma prosedürleri ve toplumsal cinsiyet rehberleri	32
Toplumsal cinsiyete duyarlı kabul ve destek hizmetleri	36
Toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma prosedürleri	37
Toplumsal cinsiyet rehber ilkeleri	40
IV. MADDE 61: GERİ GÖNDERMEME	43
Geri göndermeme ilkesi nedir?	43
Geri göndermeme ilkesinin hükümleri kadınlara ne zaman uygulanabilir?	45
V. SONUÇ	48
VI. KONTROL LİSTESİ	49
VII. TEMEL KAYNAKLAR	54
VIII. KAYNAKÇA	58

Kısaltmalar

CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AB	Avrupa Birliği
FGM	Kadın Sünneti
GREVIO	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu
ICCPR	Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
ICESCR	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

I. Giriş

---

*Kimse terk etmez yurdunu, yurdu bir köpek balığının ağzı olmadıkça
Warsan Shire "Yurt"*

Menşe ülkelerinde, yolculukları sırasında, geçiş ve varış ülkelerinde, mülteci ve sığınma talebinde bulunan birçok kadın ve kız çocuğu, tecavüz ve diğer cinsel istismar ve sömürü, taciz veya aile içi şiddet biçimlerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmaktadır. Ancak bu kişilerin şiddete karşı korunması gittikleri ülkelerdeki devletler tarafından her zaman bir öncelik olarak kabul edilmez. Çok sayıda mülteci ve sığınmacının toplumsal cinsiyet boyutu ve koruma ihtiyaçları büyük ölçüde gözden kaçır ve korunmada boşluklar kalır, bu durum ise çoğu kadına yönelik riskleri artırır.¹

Aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadınlara yönelik her türlü şiddet olayını önleme ve bunlarla mücadele etme aracı olarak, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (bundan sonra İstanbul Sözleşmesi olarak anılacaktır) sığınmacı ve mülteci kadınlara özel hükümleri kapsamaktadır. Bu yayının amacı, İstanbul Sözleşmesinin 60. (Toplumsal cinsiyete dayalı sığınma talepleri) ve 61.(*Geri Göndermeme*) maddelerinin uygulanmasını desteklemektir. Yayının amacı politika yapıcılara, sınır ve göçmenlik yetkililerine ve uygulayıcılara uygun tavsiyeler vererek yardımcı olmaktır. Bu yayın işkence veya başka ciddi zarar biçimleri olarak kabul edilebilecek toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin bilgi ve örnekleri; sözleşmenin her bir gerekçesinin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde nasıl yorumlanabileceğinin temin edilmesini; toplumsal cinsiyete duyarlı kabul prosedürlerinin gerekliliklerinin neler olduğunu; mülteci

---

1. 'Mülteci ve göçmen kadınların ve kız çocuklarının İnsan Hakları daha iyi korunmalıdır', İnsan Hakları Komiseri, Strasbourg 7 Mart 2016, erişim için: www.coe.int/en/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girls-need-to-be-better-protected?-desktop=false.

statüsünün belirlenmesine ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamaları ve prosedürleri ve diğer uluslararası koruma biçimlerine başvuruları kapsamaktadır. Ayrıca *geri gönderme* ilkesinin sağladığı ek korumayı ve İstanbul Sözleşmesi'nin 60 ve 61. Maddelerinde sığınmacı ve mülteci kadınları etkileyen hükümlerin şartlarını özetleyen bir kontrol listesini ele almaktadır.

1 Aralık 2019 itibariyle, Avrupa Konseyinin toplam 34 üye ülkesi İstanbul Sözleşmesini onaylamış, 11 üye ülke de imzalamış ancak onaylamamıştır. Avrupa Birliği de (AB) imza atmıştır. Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu (GREVIO) Arnavutluk, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Fransa, Monako, Karadağ, Portekiz, İsveç ve Türkiye'ye ilişkin temel değerlendirme tespitlerini tamamlamış ve yayımlamıştır. Bunlar, tarafların sözleşme yükümlülüklerine ne ölçüde uyduklarını incelemektedir. GREVIO bulgularından bazıları bu yayının sonraki bölümlerinde sunulmaktadır.

II. İstanbul Sözleşmesi göçmen, mülteci ve sığınmacı kadınlar için hangi korumaları sağlar?

İstanbul Sözleşmesi'nin amacı **kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmaktır** (İstanbul Sözleşmesi'nin 1. Maddesi).

İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele alanında yasal ilkeler ve standartlar oluşturarak, toplumsal şiddete ilişkin yasal açıdan bağlayıcı bir tanım sağlar. Aile içi şiddet dahil olmak üzere kadınlara yönelik her türlü şiddet olayını önleyemeyen ve bunlarla mücadele edemeyen devletler, İstanbul Sözleşmesinin hükümlerini ihlal ederler. Sözleşme, ülkelere, politika yapıcılara ve profesyonellere asgari standartların ne olduğu ile ilgili soruları yanıtlayabilmeleri için yasal araçlar sunar ve kadına ve aile içi şiddete etkili şekilde yanıt verebilmeleri için devlet yetkililerinin ihtiyaçlarını ölçer. Ayrıca Sözleşme, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik kilit taşı atmaktadır: kadınlara yönelik şiddetin bir ayrımcılık biçimi olduğunu kabul eder ve kadınlara yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasında daha fazla eşitlik sağlanmadan ortadan kaldırılamayacağı öngörüsüne dayanır.

Madde 4: Ayrımcılık yapmama ilkesi ve göçmen ve mülteci kadınlar için geçerliliği

İstanbul Sözleşmesi'nin 4. Maddesi'nin, 3. Paragrafı, aşağıdaki hususları açıkça belirtmektedir:

Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, **göçmen veya mülteci statüsü** veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını **temin edecektir**.

Madde 4, paragraf 3, bir devletin kendi yargı alanında bulunan tüm kişilerin insan haklarını **tanınması, güvenliğini sağlayıp koruması** gerektiğine ilişkin temel yasal insan hakları ilkesini uygular.² Sonuç olarak, İstanbul Sözleşmesi hükümleri, göçmen veya mülteci statülerinden bağımsız olarak bir devletin yetki alanındaki tüm kadınlara *tümüyle* uygulanır. Bu nedenle, ev sahibi ülkede kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda, önleme, koruma, kovuşturma ve bütünleştirme politikalarında vatandaş, yasal statüye sahip göçmen, mülteci veya sığınmacı gibi bir statü ayrımı yapılamaz.

Avrupa'daki kadın ve kız çocuğu sığınmacıların, sığınma amaçlı seyahatleri sırasında, karar alma süreçleri esnasında ve Avrupa'da mülteci veya insani yardım statüsü kazanmaları sonrasında da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ve aile içi şiddete maruz kaldıklarına dair pek çok ciddi örnek vardır. Bunlar arasında mülteci kampları, kabul merkezleri ve geçiş sırasında yaşanan tecavüz ve cinsel şiddet, sözde "namus" adına işlenen suçlar, insan kaçakçıları tarafından fuhuşa zorlanma ve göç yetkilileri ve toplumun geneli tarafından uygulanan taciz yer alır.³

2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Madde 1: Yüksek Sözleşmeci Taraflar, bu Sözleşmenin I. Bölümünde tanımlanan hak ve özgürlükleri, yargı yetkisi dahilindeki herkese güvenceye alır, erişim için: www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

3. Çatışmadan barışa mı? #Womensvoices: Mülteci kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi ve mücadele konusunda tavsiyeler, 2016, European Women's Lobby, erişim için: www.womenlobby.org/IMG/pdf/_womensvoicesfinalforweb.pdf.

Göçmenler genellikle çok sayıda ayrımcılığa karşı özellikle savunmasızdır ve birden fazla savunmasız grup içerisinde sınıflandırılabilirler. Pek çoğu sağlık veya refah yardımı gibi ulusal yasalar kapsamında temel haklara sahip değildir ve bu mahrumiyet hem şiddete karşı savunmasızlıklarını hem de şiddetten kaçma becerilerini önemli ölçüde etkileyebilir. Etnik azınlığa mensup veya göçmenlik geçmişine sahip olanlar, çoğunluk nüfusuna göre hem tek hem de birden fazla nedenden ötürü ayrımcılığa daha açık görünmektedir.⁴ Örneğin, siyahi sığınmacı bir kadın ırkı, sığınmacı statüsü ve/veya kadın olduğu için ayrımcılık görebilir. Her an bu gerekçelerden biri veya daha fazlasından ötürü ayrımcılığa uğrayabilir.

Birçok ayrımcılığın kadınların sığınma ve koruma sistemlerine yönelik deneyimleri üzerindeki olumsuz etkisinin farkına vararak ve İstanbul Sözleşmesi'nin şartları uyarınca, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (PACE), devletlerin mülteciler ve kadınlar da dahil sığınmacılara karşı ayrımcılıkla mücadele etmek için tedbirler almaları gerektiği konusunda karara varmıştır. Özellikle, devletler göçmenlerin ve sığınmacıların toplumlarımıza olumlu katkıları konusunda farkındalık artırıcı kampanyalar başlatmalı ve kadınlar dahil olmak üzere mülteci ve sığınmacılara yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti, kesinlikle cezalandırmalıdır.⁵

Karar vericiler kendi ve bilinçsiz ön yargılarını fark etme ve kadınların koruma taleplerine cinsiyete duyarlı bir yaklaşım uygulama konusunda eğitildiğinde, kadınların karşılaştığı bazı engellerin üstesinden gelinebilir. Benzer şekilde, toplumsal tutumların değiştirilmesi ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi de mülteci kadınlara yönelik şiddet olaylarının azalmasını sağlar.

---

4. E-U MIDIS, Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması. Data in Focus Report 5, Multiple Discrimination s. 17, erişim tarihi 23 Eylül 2019.

5. Karar 2159 (2017), Mülteci kadınların ve kızların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunması, erişim için: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23700&lang=en>.

III. Madde 60: Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri

Mülteci ve hak sistemlerinin kadınların belirli durumlarını ele almadaki tarihsel başarısızlığı

Siğınma yasası, neden ve nasıl zulüm yaşadıkları açısından kadınlarla erkekler arasındaki farkları ele almada uzun zamandır başarısız kalmıştır. Mülteci statüsünün ve uluslararası korumanın oluşturulmasındaki toplumsal cinsiyet körlüğü, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarından kaçtığı durumların göz ardı edilmesine yol açmıştır. Ancak son yıllarda uluslararası insan hakları yasalarında, standartlarda ve içtihat hukukunda yaşanan gelişmeler daha fazla sayıda Avrupa Konseyi üye ülkesinin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1 A(2) maddeleri ve 1967 Ek Protokolünün (Cenevre Mülteci Sözleşmesi) kapsamında kadınlara yönelik bazı şiddet biçimlerini toplumsal cinsiyete dayalı zulmün bir türü olarak tanımasını sağlamıştır.

AB'nin Mültecilik Nitelendirmesine İlişkin Direktifi⁶, AB üye ülkelerinin bir koruma talebini değerlendirirken, ilgili eylemin bir zulüm eylemi teşkil edip etmediğini ve kişinin belirli bir sosyal gruba girip girmediğini değerlendirirken toplumsal cinsiyeti dikkate almalarını gerektirir (Madde 4, 9 ve 10).

İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin uyum değerlendirmeleri yaparken GREVIO bazı ülkelerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin hem bir işkence türü olarak hem de iltica sebebi olarak yasada yer aldığını belirtmiştir (Finlandiya, Fransa, Karadağ, Portekiz, İsveç). Bu durumun, Avrupa Konseyi üye ülkelerinin

6. Üçüncü ülke uyruklarının veya vatansız kişilerin mülteci olarak veya başka türlü uluslararası korumaya ve verilen korumanın içeriğine ihtiyaç duyanlar olarak nitelik ve statülerine ilişkin minimum standartlar konusunda 29 Nisan 2004 tarihli Konsey Direktifi 2004/83/EC.

(Arnavutluk-geri göndermeme ilkesi dışında Türkiye) genelinde olmadığı tespit edilmiştir.⁷ Ancak *kanunda yer alsaydı* bile uygulama çoğu zaman yetersizdir.

Madde 60

1. Taraflar kadına yönelik **toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin**, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınamasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, **Sözleşme’de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde** yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri veya birkaçı nedeniyle zulüm görme tehlikesi söz konusuysa, başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili hukuki vasıtalara göre mülteci statüsünün tanınmasını temin eder.

3. Taraflar iltica başvurusu yapanlar için **toplumsal cinsiyete duyarlı ülkeye kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini** oluşturmak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

Madde 60'ta belirtilen yükümlülükler, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir tür zulüm olarak tanınmasını ve devletlerin bir kadının kimliği ve kadın statüsü nedeniyle zulüm görebileceği gerçeğini kabul etmelerini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bu durumda olan bir kadının ciddi zarar görme riski varsa koruma sağlanmalıdır.⁸ Buna, İstanbul Sözleşmesi'nin siyasi görüş, ırk veya uyruk, din ve belirli bir sosyal grubun üyesi gibi temel alanlarında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimseme şartı da dahildir. Bu da, kadın sünneti, zorla evlilik ve ciddi aile içi şiddet gibi devlet veya devlet dışı aktörlerden kaynaklanan zulüm türlerinden kaçan kadınların mülteci olarak tanınmasını sağlamalıdır. Son olarak, İstanbul Sözleşmesi'ni hazırlayanlar, kanunda toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın sadece ilk adım olduğunu kabul etmiştir. Bu yasal korumalar, pratik bir uygulama olmadan etkisiz hale

7. GREVIO'nun başlangıç değerlendirme raporları şu adreste bulunabilir: www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work.

8. Avrupa Konseyi'nin Kadına Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Mücadele Sözleşmesi'ne İlişkin Açıklayıcı Rapor 311. Paragraf, erişim için: www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts.

gelecektir. Kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma kabulüne ve karar prosedürlerine ihtiyacı vardır. Bunlar, sığınma sürecinde kadınların güvende olmasını ve hikayelerini anlatabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Sınırdaki görevliler ve diğer karar mercileri de dahil olmak üzere göçmenlik yetkilileri, koruma sağlamak ve kadınların iddialarını tam ve doğru bir şekilde anlayarak bir koruma kararı vermek için gerekli araçlarla donatılmalıdır.

Madde 60, paragraf 1: Kadınlara yönelik 'toplumsal cinsiyete dayalı' şiddeti zulüm olarak tanıma

---

İstanbul Sözleşmesi'nin ilke ve tanımlarının uygulanması, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin neden olduğu zararın ciddi doğasını ve bunun Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin amaçları doğrultusunda 'zulüm' tanımını nasıl karşıladığını anlama ve tanıma konusunda ülkelere yardımcı olur.

Kadınlara yönelik şiddet nedir?

Kadına karşı şiddet insan haklarının ihlalidir ve kadınlara karşı yapılan bir ayrımcılık türüdür ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsin, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak **toplumsal cinsiyete dayalı** tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır (**İstanbul Sözleşmesi, Madde 3a**).

Kadına karşı şiddet, insan onurunun ve en kötü biçimleriyle yaşam hakkının ihlali olarak, toplumsal cinsiyet alanında ayrımcılığa yol açan cinsiyet alanında eşitsizliğin **radikal bir göstergesidir**. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi, Giriş bölümünde kadınlara yönelik şiddetin, **kadınlara erkekler arasındaki tarihsel dengesizlik ilişkilerinin bir sonucu** olduğunu kabul eder.

"Toplumsal cinsiyet" ne anlama gelir?

İstanbul Sözleşmesi kapsamında, **"toplumsal cinsiyet** herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler anlamına gelmektedir

(İstanbul Sözleşmesi Madde 3c). Bu terimin amacı, "cinsiyet" tanımının veya "kadın" ve "erkek" terimlerinin yerine geçmekten ziyade, eşitsizliklerin, stereo tiplerin ve bunun sonucunda gelen şiddetin biyolojik farklılıklardan kaynaklanmadığını aksine kadın ve erkeklerin nasıl 'olması' gerektiği konusunda toplum içindeki tutumlar ve algılardan kaynaklandığını vurgulamaktır.⁹

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet nedir?

Bu konuda İstanbul Sözleşmesi'nin 3. Maddesi aşağıdaki tanımı verir:

"bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddettir"

- ▶ Kadın olduğu için kadına yöneltilen şiddette mağdurun toplumsal cinsiyeti, kendisine yönelik şiddet eylemlerinin başlıca nedenidir.
- ▶ Kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddet, örneğin aile içi şiddet veya tecavüz de "toplumsal cinsiyete dayalı" olarak kabul edilir.

Diğer bir deyişle, "toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" bir kadına karşı yöneltilen her türlü zararı ifade eder ve kadın ve erkek arasında hem özel hem de kamu alanlarında kadınların daha alt statüde görülmelerine yol açan algılanan farklılıklara dayalı orantısız güç ilişkilerinin hem nedeni hem de sonucudur.¹⁰ Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel unsurları eşitsizlik ve ayrımcılıktır.

9. İstanbul Sözleşmesi 'toplumsal cinsiyet' terimini kullanan ilk Sözleşme değildir, ancak tercüme güçlükleri ve özellikle sözcüğün doğrudan karşılığı bulunmayan bazı dillerde toplumsal cinsiyet ve cinsiyeti ayırt etme zorluğu Sözleşme ile ilgili tartışmaları körüklemekte kullanılmıştır. Daha fazla bilgi için, bkz. "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) Soru ve yanıtları", erişim için: <https://rm.coe.int/prems-122418-gbr-2574-brochure-questions-istanbul-convention-web-16x16/16808f0b80>.

10. İstanbul Sözleşmesindeki "kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" ifadesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) Genel Tavsiyeler Sayı 35 ve güncellenen Genel Tavsiyeler Sayı 9 (2017) ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (1993) ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üyelerine kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin verdiği 5 sayılı Tavsiye (2002) metinlerinde geçen "toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" ifadesine eşdeğer olarak kabul edilir.

Tespit edilen diğer faktörler arasında erkeklerin egemen olduğu güç ve kontrol yapıları ve kadınlarla ilgili sosyal ve kültürel tutumlar yer alır.¹¹

Bir ayrımcılık biçimi olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ya kadınları daha çok etkileyen bir ayrımcılık biçimini teşkil eder ya da kadınların, kanun tarafından erkeklerle eşit biçimde korunmadığı durumu ifade eder (bkz. *Opuz Türkiye davası* (2009)¹²). Bu davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (bundan sonra Mahkeme olarak anılacaktır) toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadınlara yönelik bir ayrımcılık biçimi olduğunu ve devletin bu tür şiddete tepki vermeme veya etkili bir hukuk ve koruma sistemi aracılığıyla uygun bir caydırıcı oluşturmada başarısız olması nedeniyle kadınları yeterli düzeyde koruyamadığını göstermiştir.

Kadınlara Karşı Şiddet Biçimleri ve İşkence Olarak Kabul Edilmesi Gereken Toplumsal Cinsiyete Dayalı Aile İçi Şiddet

İstanbul Sözleşmesi'nin 33-40. Maddeleri, 'toplumsal cinsiyete dayalı şiddet' olarak kabul edilmesi gereken ve "ciddi zarar" olarak nitelendirilebilmesi için asgari şiddet seviyesini karşılaması halinde işkence olarak kabul edilebilecek zararların belirlenmesine ilişkin bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

- ▶ Psikolojik şiddet (Madde 33)
- ▶ Taciz amaçlı takip (Madde 34)
- ▶ Fiziksel şiddet (Madde 35)
- ▶ Irza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri (Madde 36)
- ▶ Zorla yapılan evlilikler (Madde 37)
- ▶ Kadın sünneti (Madde 38)
- ▶ Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (Madde 39)
- ▶ Cinsel taciz (Madde 40)

11. Mülteci bağlamında cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tanımlanması, Simon Butler ve McSherry, IRIS Working Paper Series No. 28/2019, erişim için: www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/social-policy/iris/2019/iris-working-papers-28-2019.pdf.

12. *Opuz & Türkiye davası*, Başvuru no. 33401/02, erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%7B%22001-92945%22%7D>.

Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar, mağdurla fail arasındaki ilişkinin mahiyetinden bağımsız olarak geçerli olacaktır (Madde 43) ve kültür, gelenek veya sözde “namus” denilen hiçbir şey, Sözleşme kapsamında yer alan tüm şiddet biçimlerinin bir gerekçesi olarak kabul edilemez (Madde 42).

Psikolojik şiddet bir şahsın psikolojik bütünlüğünü zorlamayla veya tehditlerle ciddi şekilde bozmaya yönelik kasıtlı davranışlardır (**Madde 33**).

Davranışın şekline ve zaman içinde, aile içinde veya dışında gerçekleşen kötü davranışların niteliğine dikkat edilmelidir. Psikolojik şiddet, yakın ilişkilerde (aile içi şiddet) genellikle fiziksel ve cinsel şiddetten önce başlar veya bunlara eşlik eder. Ancak, iş yeri veya okul ortamı gibi başka bir ortamda da meydana gelebilir.

Psikolojik şiddet, devlet makamları tarafından bilgi almak için veya aile üyeleri ve/veya toplum tarafından kişinin uyuma zorlanmasını sağlamak için kadınlara karşı bir işkence aracı olarak kullanılabilir. Bu, tecavüz veya cinsel taciz tehditlerini ve çocuklar dahil diğer aile üyelerine zarar verme tehditlerini kapsayabilir.

Taciz amaçlı takip bir başka kişinin korkmasına veya güvenliğinden endişe duymasına sebep olabilecek kasıtlı biçimde tekrarlanan tehditkar davranışlardır (**Madde 34**).

Taciz amaçlı takip fiziksel temasla veya temassız olarak gerçekleşebilir. Tehdit ve taciz içerebilir, çevrimiçi veya çevrimdışı olabilir ve gözetleme veya mağduru takip etme eylemlerini içerebilir.

Fiziksel şiddet, başka bir kişiye karşı kasten fiziksel şiddet eylemleri gerçekleştirme davranışdır (**Madde 35**).

Irza geçme de dahil olmak üzere cinsel şiddet eylemleri, başka bir insanla, rızası olmaksızın, herhangi bir vücut parçası veya cisim kullanarak, cinsel nitelikli vajinal, anal veya oral penetrasyon eyleminin gerçekleştirilmesidir. Bir insanla, rızası olmaksızın, cinsel nitelikli diğer eylemlere girişmek veya başka bir insanın, rızası olmaksızın, üçüncü bir insanla cinsel nitelikli eylemlere girmesine neden olmak da İstanbul Sözleşmesi kapsamında yer alır (**Madde 36**).

İstanbul Sözleşmesi tanımının odak noktası kişinin rızasıdır. Bu rıza gönüllü olarak verilmeli ve kişinin onay kabiliyeti ve kapasitesi her zaman çevre koşulları bağlamında değerlendirilmelidir. Ne bir 'Güç' kullanılması ne de bir kadının fiziksel olarak direnmesi şartı aranmaz. Mahkeme ayrıca, tecavüz ve cinsel istismarın belirlenmesinde temel unsurun 'tutum' yerine rıza yokluğu olduğunu da açıkça belirtmiştir (bkz. *M.C. & Bulgaristan davası* (2003)).¹³ Rıza konusunda yaş ve zihinsel kapasite ilgili olabilir ancak ilişkinin niteliği (örn. eski veya mevcut eş veya arkadaş gibi) önemsizdir.

Cinsel şiddet, tecavüzü, genital ve erojen bölgelerin bir araç veya elle uyarımını, vücut açıklıklarına zorla bir nesne sokulmasını, cinsel tacizi, cinsel istismarı, soyunmaya zorlamayı, cinsel istismar içeren sataşma ve tehditleri, cinsel eylemlere zorla tanık olunmasını, kişiyi mastürbasyon yapmaya ve oral sekse zorlamayı ve bu eylemlerin herhangi birine ilişkin tehditleri içerebilir.

Kadınlar, kaçakçıların, insan kaçakçılarının ve diğer kişilerin ellerinde ve geçici kamplarda, barınma ve kabul merkezlerinde geçirdikleri süre boyunca tecavüz ve cinsel şiddet riskleriyle karşı karşıyadır. Yetkililer tarafından tecavüz de artık AİHS'nin 3. Maddesinin (işkencenin yasaklanması) ihlali olarak da tanınmaktadır.¹⁴ Tecavüz bir savaş taktiği olarak kullanılır¹⁵ ve çatışmada tecavüzün bir zulüm biçimi olarak tanınması gerekir. Lezbiyen, biseksüel ve transseksüel kadınlar için 'düzeltici' veya 'zorlayıcı' tecavüz özellikle korku kaynağı olabilir. Cinsel şiddet ve tecavüz, istismara dayalı ilişkilerde güç ve kontrol uygulamak için kullanılan yaygın bir şiddet biçimidir ve ayrılma sırasında ve sonrasında meydana gelebilir. Mağdurla fail arasındaki ilişkinin önemi yoktur. Bir kocanın eşine tecavüz etmesi de diğer tecavüz biçimleri gibi kabul edilemez.

Cinsel şiddet ciddi fiziksel, psikolojik ve toplumsal sonuçlara yol açabilir. Bazı kadınlar eşleri, aileleri ve toplumun geneli tarafından reddedilme ve cezaya çarptırılma gibi ikincil zarar biçimleriyle (örn: zinayla suçlanmak, soruşturulmak ve mağdur olması sebebiyle taşlanma gibi hükümlerle cezaya çarptırılmak) karşılaşabilir. Ayrımcılığa uğrama, etiketlenme ve toplum tarafından soyutlanma, kadınların eğitim, istihdam ve koruma ve iyileştirme gibi diğer destek

13. *MC & Bulgaristan davası*, Başvuru No. 39272/98 (2003), erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61521%22%7D>}.
14. *Aydın & Türkiye davası*, Başvuru No 23178 /, erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-6215%22%7D>}.
15. Karar 1820 (2008) S/RES/1820 (2008), erişim için: [https://undocs.org/en/S/RES/1820\(2008\)](https://undocs.org/en/S/RES/1820(2008)).

türlerine ulaşmasını engelleyebilir. Ailelerinden ve toplumlarından soyutlanan kadınlar istismar için kolay hedefler haline gelebilir ve hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiden başka seçenekleri olmayabilir.¹⁶

Örnek vaka: Birleşik Krallık

Lordlar Kamarası, tecavüzdten kaynaklanan zulümlerin, bir bireye kendi topluluğunda muamele edilme biçimine dayalı olarak ilk suçtan sonra da devam edebileceğini kabul etti.

“Kişinin doğrudan kendi topluluğuna karşı yöneltilen vahşi ve insanlık dışı bir tecavüz sonrasında kendi topluluğunda da kötü muameleye maruz kalması ve bu sebeple kendi topluluğunun gözünde "bozulmuş gibi kirli" sayılmasının getireceği hakaret ve onur kırıcı durumdan kişinin muzdarip olması (Bayan B'nin sözleriyle) insan onurunun toplu olarak inkar edilmesidir ki bu da bana göre zulme eşdeğerdır. Kişinin göreceği muamelenin sert olacağı bellidir ancak kişinin üzerindeki etkisinin şiddeti, geçmişteki zulümlerin etkileri ile artar. Mağdur, kendi hatası olmayan bir şey için ailesinin, topluluğunun kasıtlı zulmüyle bir kez daha cezalandırılır”.¹⁷

Zorla yapılan evlilik, bir yetişkinin veya bir çocuğun evlenmeye zorlanması anlamına gelir. Bir yetişkinin veya bir çocuğun, ikamet ettiği taraf veya devletten farklı bir tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla götürmek için yapılan kandırma eylemi de İstanbul Sözleşmesi kapsamında yer alan bir eylemdir (**Madde 37**).

16. Simon-Butler A. & McSherry B. (2019), Mülteci bağlamında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tanımlanması, IRiS Working Paper Series No. 28/2019, s. 29, erişim için: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/social-policy/iris/2019/iris-working-papers-28-2019.pdf>

17. *Regina v. Special Adjudicator, ex parte Hoxha* [2005] UKHL 19, erişim için: www.refworld.org/cases,GBR_HL,423ec7784.html.

Örnek vaka: Danimarka

Danimarka Mülteci Temyiz Kurulu'nun 16 Ocak 2017 tarihli kararında, Afganistan'da zorla evlilik tehdidi yüzünden başvuran Afgan bir kadına Danimarkalı Yabancılar Yasası'nın 7. Maddesi (1) uyarınca mülteci statüsü verildi. Kadının "zorla evlenme riski taşıyan dul" adlı belirli bir sosyal gruba ait olduğu tespit edildi. Afgan devletinin zorla evlilik durumlarında kadınları zulümlere karşı korumaya isteksiz olduğu ve buna yeterli olmadığı ve ülke içinde başka bir yere yerleştirmenin mümkün olmadığı belirtildi.¹⁸

Evliliğe ilişkin diğer ciddi zararlardan bazıları şunlardır: çeyiz cinayeteri, gelin yakma, dul kadınların kocalarının akrabalarıyla evlenmeye zorlanmaları, sözde "namus" cinayetleri veya sözde "namusa" ilişkin diğer suçlar, erkeklerin evlilik dışında cinsel ilişkiye girmelerine olanak sağlamak için tasarlanmış "geçici evlilikler" ve evlilik içinde, eş veya diğer akrabalar tarafından zorla çalıştırılma dahil olmak üzere aile içi istismar.

Kadın sünneti bir kadının labia majora, labia minora veya klitorisinin tümünün kesilip çıkartılması, labia majoranın kenarlarının birleştirilmesi veya başka türlü bir kesmeye tabi tutulması eylemlerini; bir kadını veya bir genç kızı bu eylemlerden birine maruz kalmaya zorlama eylemlerini kapsar(**Madde 38**).¹⁹

Herhangi bir kişinin, yetişkinin veya çocuğun kadın sünnetine maruz bırakılmasının AİHS'nin 3. Maddesine aykırı olduğu ve kötü muamele anlamına geleceği belirlenmiştir.

18. Avrupa Sığınmacı Hukuku Veritabanı örnek olay özeti, erişim için: www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/denmark-refugee-appeals-board%E2%80%99s-decision-16-january-2017#content.

19. Kadın sünneti hakkında daha detaylı bilgi için bkz. 'A tool to end FGM', (2014) Council of Europe, erişim için: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680464e9f>.

Örnek vaka: Fransa

Fransa Ulusal Sığınmacılık Mahkemesi (CNDA), Nijerya gibi kadın sünnetinin yaygın olduğu ülkelerde, sünnet edilmeyen kişilerin belirli bir sosyal grubun üyeliği nedeniyle zulüm görme konusunda haklı korkularının olabileceğini belirtmiştir.²⁰

Sığınma talebinde bulunan kadınların karşılaştığı zorluklar, bu tür bir muamelelenin gerçekleşme riski, koruma eksikliği ve riskten kaçınmak için ülke içinde yer değiştiremeyeceklerini ispatlama konusunda ortaya çıkar.²¹

Kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama , kadına, önceden bilgilendirilmiş onamını almadan kürtaj uygulama; kadının önceden bilgilendirilmiş onayı olmaksızın ve kadın söz konusu usulün mahiyetini anlamaksızın, kadının doğal üreme kapasitesini sona erdirmeye maksatlı veya bu etkiyi doğuran bir ameliyat yapma anlamına gelir (**Madde 39**).

Tamamen bilgilendirilmiş onam olmadan yapılan kısırlaştırma , AİHS'nin 3. Maddesinin ihlalidir.²² Bir zarar biçimi olarak kısırlaştırma, kişinin üreme sağlığı durumuna önemli bir müdahale olarak kabul edilir ve kişi bütünlüğünün çeşitli yönlerini (fiziksel ve zihinsel refahın yanı sıra duygusal, ruhsal ve aile hayatını) kapsar. Engelli kadınlar ve marjinal etnik gruplara mensup kadınlar genelde daha fazla kısırlaştırma riski altındadır.

Aile planlamasının devlet tarafından zorunlu kılındığı durumlarda, kısırlaştırma genel olarak nüfus üzerinde uygun bir baskı aracı olarak kabul edilir. Ancak, zorla kürtaj ve kısırlaştırma yoluyla aile planlaması yapılması durumunda,

20. CNDA, 21 Ekim 2017, MMEE., No. 16029780, erişim için: www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/france-%E2%80%93-cnda-21-october-2017-mme-e-n%C2%BA-16029780#content.

21. Örnekler için bkz. *Omeredo & Avusturya davası*, Başvuru No: 8969/10, kabul edilebilirlik kararı, erişim için: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-106527>; *Bangura & Belçika davası*, Başvuru No. 52872/10, erişim için: (Fransızca): <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-164997>.

22. V.C. & Slovakya davası, Başvuru No. 18968/07, erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22003-3736079-4262767%22>]; N.N. & Slovakya davası, Başvuru No. 29518/10, erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22003-3980673-4625401%22>]; I.G., M.K. and R.H. & Slovakya davası, Başvuru No. 15966/04, erişim için: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22003-4153303-4903272%22>].

temel insan hakları yasaları ihlal edilir ve dolayısıyla bu durum ciddi bir istismar ve zulüm olarak kabul edilir.²³

Örnek vaka: Almanya

Trier İdari Mahkemesi, 23 Mart 2011, 5 K 1181/10.TR

Tek çocuk politikasının ihlali nedeniyle Çin'de kısırlaştırmaya zorlanan iki çocuklu bir Çinli anne mülteci olarak tanındı.²⁴

Cinsel taciz bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken her türlü istenmeyen cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranış türüdür (**Madde 40**).

Cinsel taciz söz konusu olduğunda, taraf devletler ceza hukukunu veya diğer yaptırımları uygulama seçeneğine sahiptir. Cinsel tacizin ciddi bir zarar oluşturması için 'ciddi zarar' eşiğine ulaşması gerekir. Değerlendirme her bir vakaya özel olmalıdır ancak kadınları kontrol etmede bir şiddet biçimi olarak kullanılan cinsel taciz geçmişi değerlendirmede dikkate alınmalıdır. Cinsel taciz genellikle kadınların yaşadığı ve yeterli koruma sağlanmadığı takdirde ölüm de dahil olmak üzere ciddi sonuçlara yol açan kötü muamelelerin ilk biçimidir.

Sözde "Namus" adı altında işlenen suçlar (Madde 42): İstanbul Sözleşmesi'nde özel olarak suç olarak tanınmamakla birlikte, bu tür suçların var olması kültür, din, gelenek veya sözde "namus" adı altında haklı göstermeye çalışan girişimleri yasaklayan daha büyük bir yasanın bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu durum, bunların yeni suçlar olmadığı, aksine daha çok cinayet, adam öldürme, bedensel yaralanma vb. gibi mevcut suçlar olduğu anlayışına dayanmaktadır ve onları farklı kılan, arkasındaki niyettir. Madde 42, sözde "namus" adı altında işlenen suçların, mağdurun kültürel, dini, sosyal veya geleneksel normları veya uygun davranış geleneklerini çiğnediği yönündeki iddiaların gerekçe olarak öne sürülmesinin önlenmesini sağlar.

23. BMMYK Uluslararası Koruma Yönergeleri: BM 1952 Sözleşmesi'nin ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolünün HCR/GIP/02/01 Madde 1A (2) bağlamında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm (bundan sonra BMMYK Toplumsal Cinsiyet Yönergeleri No 1 olarak anılacaktır).

24. Avrupa Sığınmacı Hukuku Veritabanı, erişim için: www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/germany-adminstrative-court-trier-23-march-2011-5-k-118110tr#content.

İnsan kaçakçılığı Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi adlı başka bir sözleşmeye konu olduğu için, İstanbul Sözleşmesi'nde özel olarak yer almaz.²⁵ Ancak kaçakçılık mağdurlarının tanımlanması sığınma sürecinin önemli bir parçasıdır ve birçok kadın yolculukları esnasında veya varış ülkesine vardikten sonra sömürü ve istismarla karşılaşmıştır ve bu sebeple zulüm ve/veya yerinden edilmeye ilgili korkuları vardır. Bu durum *geri göndermeme* ilkesinin tersine olup AİHS'nin 4. maddesiyle çelişecektir. AİHS'nin 4. Maddesinin (kölelik ve zorla çalıştırılmasının yasaklanması) ve 2. Maddesinin (yaşama hakkı) ihlali *Rantsev, Kıbrıs ve Rusya* davasında kabul edildi.²⁶

Aile içi şiddet, kadınları orantısız şekilde etkileyen tüm fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemlerini ifade eder ve bu yüzden belirgin şekilde toplumsal cinsiyete dayalıdır. Bu terim, mevcut veya eski eşler veya partnerler arasındaki yakın arkadaşlık şiddetinin yanı sıra ebeveynlerle çocukları arasındaki kuşaklar arası şiddet olaylarını da kapsar. Aile içi şiddet, kadınlara yönelik en ciddi ve yaygın şiddet biçimlerinden biridir. Aile içi şiddetteki 'aile içi' terimi, bir aile içinde geçen eylemlerle sınırlı gibi görünse de birlikte yaşama şartına bakılmaksızın şiddetin genellikle yakın partner, flört halindeki çiftler arasında meydana geldiği bilinir. Bu nedenle, kuşaklar arası şiddet ele alınırken bile mağdurun ve failin ortak ikametgah şartı aranmaz. İstanbul Sözleşmesi'nin **3 b maddesi** bu tür şiddet olaylarını tanımlamaktadır.

Aile içi şiddet, bir kadının çıkış ülkesinden ayrılmasının nedeni olabilir veya sığınma süreci sırasında veya sonrasında yolculuğunda veya ev sahibi ülkeye gelişinden sonra yaşanabilir. Sığınma talebi, aile içi şiddet riskini arttırabilecek stresli bir süreçtir.

Opuz & Türkiye davasının (2009) emsal kararında²⁷ Mahkeme, aile içi şiddeti toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadınlara karşı ayrımcılık (Madde 3., 8. (Mahremiyet hakkı) ve AİHS'nin 14. Maddesi) olarak tanıdı. Daha sonra 25'ten fazla dava için benzer karar alındı ve mahkeme yetkililerin aile içi şiddet olaylarına karşı eyleme geçmemesinin aile içi şiddete göz yummakla eşdeğer

25. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, 2005, erişim için: www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/about-the-convention.

26. *Rantsev, Cyprus ve Rusya davası*, Başvuru No. 25965/04 (2010), erişim için <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96549>

27. *Opuz & Türkiye davası*, Başvuru No. 33401/02, (2009), erişim için: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92945>.

olduğuna kanaat getirdi. *M.G & Türkiye davasında* (2016),²⁸,koruma tedbirlerine ilişkin Türk kanunlarının evlenmemiş çiftleri kapsamaması , Türkiye'nin aile içi şiddet mağdurlarını koruma konusundaki olumlu yükümlülüklerini ihlal ettiği anlamına gelmiştir.

Aile içi şiddet riskini doğru şekilde tespit edememenin ve soruşturmaya devam etmemenin sonuçları *Kontrova & Slovakia davasında* net şekilde belirlenmiştir. Başvuran kadının kocasında, kadına fiziksel ve psikolojik istismar yapma geçmişi vardı. Çift, kötü muamele konusunda kadının şikayetini geri çekmek için yetkili makamlara gittiğinde, yetkililer şikayetin küçük bir suç haline getirilip yeniden formüle edilmesi konusunda teşvikte bulundular ve bu konuda yardımcı oldular; bu yüzden soruşturma devam ettiremedi. Daha sonra adam iki çocuğunu öldürdü.

Zulüm olarak ayrımcılık

Sonuçlar yeterince ağır ise, ayrımcılık türü "toplu gerekçelerle" zulüm anlamına gelebilir. Örneğın, geçimini sürdürmemeye, bir dini uygulama ya da uygulamama hakkını engelleme, eğitime ve diğer temel insan haklarına erişimi engelleme ile sonuçlanan ayrımcılık türü zulüm anlamına gelebilir.²⁹

Toplumsal, siyasi veya dini normlarla uygulanan ayrımcılık şunları etkileyebilir:

- ▶ aile ve kişi hukuku ve statüsünü;
- ▶ saç ve makyaj dahil olmak üzere kıyafet kurallarını;
- ▶ istihdamı ve eğitimi;
- ▶ ülke içinde ve dışında hareket özgürlüğüne ilişkin kısıtlamaları;
- ▶ spor gibi aktivitelere kadınların erişimine ilişkin kısıtlamaları;
- ▶ kadınların kamuya açık alanlara erişimlerine yönelik kısıtlamaları.

28. *M.G. & Türkiye Davası*, Başvuru No. 646/10, (2016), Fransızcası için bkz. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161521>.

29. Ayrıca Bkz. 1951 Sözleşmesi Kapsamında Mültecilik Statüsünün Belirlenmesine İlişkin Prosedürler ve Kriterler Konulu El Kitabı ve Rehber İlkeler ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Ek Protokolü ve BMMYK Toplumsal Cinsiyet İlkeleri Rehberleri No 1 (Bu rehber bundan sonra BMYK Rehberi (2019) olarak anılacaktır, erişim için: www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html 54-55. Paragraflara bkz.

Bir kadın ayrımcılığa siyasi olarak veya eylemleri aracılığıyla direnirse veya son vermeye çalışırsa, bunun sonucunda ciddi fiziksel veya diğer zulüm zararı ortaya çıkabilir.

Bir kadın devlet dışı aktörler tarafından ciddi zarar görme riski taşıyorsa ve söz konusu devlet politika veya uygulama gereği belirli haklara uymuyorsa veya istismara karşı koruma sağlamazsa, kadının uluslararası koruma için gerekli koşulları sağladığı anlaşılmalıdır. Örneğin, kişinin cinsel yönelimi nedeniyle aile içi şiddet veya istismar olayları bu bağlamda ele alınabilir.³⁰ Bunun Mahkeme tarafından nasıl uygulandığına dair örnekler için bkz. *Talpis & İtalya davası* (2017)³¹ ve *Balşan & Romanya davası* (2017)³². Bu davalarda Mahkeme devlet yetkililerinin ne ölçüde mevcut yasal çerçevelere aşına olmadıklarını ve bunları uygulama konusunda ne kadar başarısız olduklarını dikkate almıştır. Ayrıca Mahkeme, kadınların hakları hakkında bilgi sahibi olmamalarının, 'aile içi şiddete çözüm bulmak için uygun adımlar atmada yetersiz kararlılığa' yol açtığına ve böylece AİHS'nin 3. Maddesinin ve 14. Maddesinin ihlal edildiğini ortaya koymuştur.

Kovuşturma veya cezadan kaçan kadınlar

Bir kanun özellikle de insan hakları standartlarına uygun olmayan geleneksel veya kültürel normlara ve uygulamalara dayandığında doğası gereği zulme eğilimli olabilir. Yasa uygulanmadığı ve/veya ciddi zarara izin vermediği takdirde bu durum pek olası değildir.³³ Bir yasanın kabul edilen insan hakları standartlarına uygun olup olmadığı, insan hakları ile ilgili çeşitli uluslararası araçlara, özellikle de İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICCPR), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICESCR), Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) ve AİHS dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Ancak sıklıkla, ayrımcılık yasadan ziyade uygulanmasından kaynaklanabilir.

30. BMMYK Toplumsal Cinsiyet Rehberleri No. 1, paragraf 15.

31Bkz. *Talpis & İtalya davası*, Başvuru No. 41237/14, Erişim için: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-171994>.

32Bkz. *Balşan & Romanya davası*, Başvuru No. 49645/09, erişim için: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173619>.

33. BMMYK Toplumsal Cinsiyet Rehberleri No 1. paragraf 10.

Bir politika veya yasaya uymamanın veya bu politikayı veya yasayı ihlal etmenin cezası orantısız derecede ağır ve toplumsal cinsiyet boyutuna sahipse, bu ceza zulüm anlamına gelir.³⁴

Buna adil bir dava olmayacağı için zina ile suçlanarak yargılanmaktan kaçan bir kadın veya ölüm cezasına tabi olması muhtemel lezbiyen bir kadın³⁵ örnek olarak verilebilir.³⁶

İstanbul Sözleşmesi'nin gerektirdiği koruma standardı

Korunma ve mülteci olma talepleri

Kadınların sığınma talepleri, genellikle kendi ülkelerindeki makamlardan 'verimli' veya 'etkili' koruma alabilecekleri gerekçesiyle reddedilmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin gerektirdiği koruma standartları, menşe ülkesinde korumanın 'etkili' olup olmadığının değerlendirilmesine yardımcı olabilir.

Suçların soruşturulması ve kovuşturulması:

İstanbul Sözleşmesi'nde tanımlanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimleri kaynak ülkede suç teşkil etmiyorsa, kadınların "etkili" korumaya ulaşması genellikle çok zordur. Bunun nedeni, bu tür suçları işleyen kişilere yönelik bir caydırıcının ve suç işlendikten sonra kadınları koruyacak bir mekanizmanın olmamasıdır. İlgili ülkede, işkence uygulanmasını yasaklayan bir yasa varsa, etkili bir şekilde uygulanmadığı sürece uluslararası hukukta bu yasa "etkili koruma" teşkil etmeyecektir.

İstanbul Sözleşmesi tarafından belirlenen standartlar uygulandığında, soruşturma ve her türlü şiddet olayıyla ilgili adli işlemler:

- hayati delilleri güvence altına almak, ceza oranlarını yükseltmek ve failerin dokunulmazlığına son vermek için, **gecikmeden** ve **etkili şekilde** gerçekleştirilmelidir (Madde 49);

34. BMMYK Toplumsal Cinsiyet Rehberleri No 1, paragraf 12.

35. Bkz. *Islam (A.P.) & İçişleri Bakanlığı; R & Göçmenlik Temyiz Mahkemesi, Ex Parte Shah (A.P.), Session 1998-1999, Birleşik Krallık: Lordlar Kamarası (Yargı Komitesi), 25 Mart 1999: https://www.refworld.org/cases,GBR_HL,3dec8abe4.html.*

36. Bkz. Avrupa Birliği Adalet Diivani, *Minister voor Immigratie en Asiel v X and Y and Z v Minister voor Immigratie en Asiel* C 199/12 to C 201/12 davası, erişim için: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0199>.

- ▶ emniyet teşkilatlarını önleyici operasyon tedbirleri ve kanıt toplama da dahil olmak üzere bir şiddet eylemine derhal ve uygun şekilde tepki vermeye mecbur bırakmalıdır (Madde 50);
- ▶ mağduru güvende tutmak için risk değerlendirmesi ve risk yönetimi sağlamalıdır (Madde 51);
- ▶ acil durum kapatma emirlerini, koruma emirlerini ve kısıtlama emirlerini başlatmalıdır (Madde 52 ve 53);
- ▶ **nizasız ve resen** yargılamaların sürdürülmesini sağlamalıdır ve soruşturma ve kovuşturmaların, suçun kısmen veya tamamen kendi topraklarında işlenmiş olması durumunda, mağdurun ifadesine veya şikayetine bağlı olmaksızın ve mağdurun ifadesini veya şikayetini geri çekmesi durumunda dahi devam edebilmesini temin etmelidir (Madde 55);
- ▶ mağdurun mahremiyetinin ve görüntüsünün korunması, ayrı bekleme odalarının temin edilmesi ve fail olduğu iddia edilen kişinin mahkeme salonunda bulunmadığı bir ortamda ifade vermesine imkan tanınması gibi **ek koruma tedbirleri** sağlanmalıdır (Madde 56);
- ▶ mağdurların iç hukuk kurallarının öngördüğü koşullar altında **ücretsiz hukuki yardım** ve ücretsiz adli yardım alma hakkını temin etmelidir (Madde 57).

Mağdurun geçmişteki cinsel deneyimleri ve davranışıyla ilgili kanıtların kadına şiddet ve aile içi şiddet eylemleri için mazeret olarak kabul edilmesi, failin kısmen veya tamamen aklanmasına yol açabilir ve bu da koruma eksikliğiyle sonuçlanabilir İstanbul Sözleşmesi bu gibi kanıtların sadece ilgili ve gerekli olması halinde kabul edilmesine izin verir (Madde 54). Menşe ülkedeki toplumsal tutumlara bağlı olarak bu durum özellikle sığınma iddiaları için geçerli olabilir.

Kadınlara ve aile içi şiddete karşı koruma sağlanamamasının ciddi zarar veya ölümlerle sonuçlandığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davalarından örnekler:

M.C. & Bulgaristan davası (2003) fiziksel direniş olmadığı kanaatiyle rızasız cinsel eylemleri soruşturup kovuşturmada başarısızlık;

Opuz & Türkiye davası (2009) Mahkeme ilk defa, kadınların aile içi şiddetten korunmasını sağlayamayan genel ve hukuki pasiflikten ötürü aile içi şiddet ortamı yaratıldığı ve bunun ayrımcı bir uygulama olduğu kanaatine varmıştır. Mahkeme, ayrıca mağdurun şikayetini geri çektiği durumlarda aile içi şiddete karşı soruşturma ve koruma gerekliliği olduğunu da belirlemiştir;

Eremia ve diğerleri & Moldova davası (2013) bir polis memuru olan koca ve babanın şiddet ve kötü davranışlarından ailenin korunamaması;

B.V. & Belçika davası (2017) tecavüz ve uygunsuz saldırı konusunda etkili soruşturma yürütülememesi;

Talpis & İtalya davası (2017), yetkililerin eyleme geçmemesi kadınlara yönelik ayrımcılığa yol açtı ve şiddetin hafife alınmasına ve dolayısıyla da bu şiddetin onaylanmasına neden oldu;

Betkışan & Romanya davası (2017) sürekli şikayetlere rağmen, yetkililer bir kadını aile içi şiddetten koruyamadılar. Yetkililerin gerekli eylemi yapmalarını, ilgili ulusal çerçeveyi amacından ve etkisinden mahrum bırakmış ve kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılık konusundaki uluslararası standartlarla tutarsız bir tutum göstermiştir;

Volodina & Rusya davası (2019) aile içi şiddet Rusya kanununda tanınmıyordu ve kısıtlama veya koruma emri gibi bir şey yoktu. Bu durum, aile içi şiddet sorununun ciddiyetini ve kadınlar üzerindeki ayrımcı etkisini kabul etmedeki isteksizliği açıkça göstermiştir;

E.B. & Romanya davası (2019) tecavüz konusunda etkili bir soruşturma yürütülememesi, mağdurun hafif zihinsel yetersizliğinin göz önünde bulundurulmasında bağlama duyarlı bir yaklaşım benimsenmemesi ve saldırganına karşı diremediği konusuna aşırı önem verilmesi.

Koruma ve destek

Kadınlar kendi menşe ülkelerinde sosyal ve/veya yasal destek ve yardım alamazlarsa tacizcilerini bırakamaz, onların suçlarını ve ilgili riskleri bildiremez veya kovuşturmaları sürdüremeyebilirler. Mağdur damgası veya toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınlara karşı güven eksikliğine neden olursa herhangi bir yasa veya koruyucu önlemin etkili bir şekilde uygulanması mümkün olmayabilir.

Kadınlar için adalete ulaşmanın önündeki bu engelleri kabul eden İstanbul Sözleşmesi, devletlerin kadınların adalete erişimini artırmak için tedbirler almasını ister. Bu kapsamda bilgiye erişim, genel ve uzman destek hizmetlerinin sağlanması, yeterli sayıda kadın sığınma evleri, telefon yardım hattı ve tecavüz kriz merkezleri veya cinsel saldırı başvuru merkezleri (İstanbul Sözleşmesinin 19 - 25. Maddeleri) vardır.

Bu tedbirlerin uygulanmadığı bir menşe ülkesinde bu durum mülteci hukuku açısından ciddi zarar riski' ya da 'koruma eksikliği' olacağı anlamına gelmemelidir. Ancak, bunlar **uygulamada** kadınların şiddet riskine karşı uygun veya etkili bir koruma elde edemeyecekleri durumların iyi bir göstergesidir.

Kadınlar ve ülke içi yerleştirme

Kadınların zulüm korkusu genellikle "devlet dışı unsurlardan" veya devletin münferit unsurlarından kaynaklandığı için, talepleri çoğu zaman kendi ülkelerine dönüp ciddi zarar gelecek yerden uzak kalabilecekleri gerekçesiyle reddedilir. Böyle bir seçeneğin geçerli olabilmesi için söz konusu alanda asıl zulüm veya başka bir zulümden kaynaklanan ciddi zarar riski olmaması, yerleştirmenin güvenli ve yasal olarak erişilebilir olması ve başvuru sahibinin, beklenmedik bir zorlukla karşılaşmadan nispeten normal bir yaşam sürebilmesi gereklidir.³⁷

Kadınlar, ülkenin diğer bölgelerine seyahat etme ve bu alanlara zorluk ve güvensizlik olmadan yerleşme becerilerini etkileyen önemli engellerle karşılaşabilir. Bunlar arasında finansal, lojistik, sosyal, kültürel ve diğer engeller yer alabilir. Ayrımcılık ve ataerkil tutumlar da kadınların faileri tarafından tekrar bulunmalarına veya zorla yeniden birleştirilmelerine yol açabilir.

37. BMMYK, Uluslararası Koruma Yönergeleri, No. 4: BM 1951 Sözleşmesinin ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 protokolünün 1A(2) Maddesi bağlamında "Ülke İçi Kaçış veya yer Değiştirme Alternatifi".

Kadınların, yer değiştirme alanında düzen kurma konusunda çok ciddi zorluklar yaşayabilirler. Örneğin, bazı ölkelerde yalnız kadınlar, seks işçisi olarak görölmeleri veya bir yıllık kira peşinatı gerektiren finansal engeller nedeniyle mülk kiralamakta zorlanırlar. Kadınlar iş bulma konusunda özellikle zorluk çekebilir. Barınmaya ve geçim sağlamaya erişimi olmayan kadınlar, sömürüye ve "hayatta kalmak için cinsel ilişkiye" karşı özellikle savunmasız hale gelir. Bu kadınlar, yer değiştirme alanında düşük seviyede ayrımcılık ve tacize maruz kalabilir. Ülke içi yerleştirme seçeneğinin uygun olduğuna ilişkin bir karara varılmadan önce tüm bu faktörler toplu olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Madde 60, paragraf 2: Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Biçimde Yorumlanması

İstanbul Sözleşmesi'nin 60. Maddesinin 2. Paragrafı ölkelerin Cenevre Mülteci Sözleşmesi esaslarının her birini toplumsal cinsiyete duyarlı yorumlamalarını zorunlu kılmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir yorumun sağlanması, toplumsal cinsiyetin zulüm veya zararın arkasındaki gerekçeler üzerinde nasıl bir etki yaratabileceğini tanımayı ve anlamayı vurgular.

Bir kadın:

- ▶ kadın **olarak** (tecavüze uğramak gibi) ancak toplumsal cinsiyetinden ilgisiz gerekçelerden ötürü (bir siyasi partiye üye olması gibi) zulüm görebilir.
- ▶ kadın kimliğinden ziyade (dövölme gibi), toplumsal cinsiyeti **nedeniyle** (peçe takmak gibi) zulüm görebilir;
- ▶ bir kadın **olarak** ve bir kadın **olduğu için** (örneğin kadın sünneti) zulüm görebilir.³⁸

Zulüm gerekçeleri **gerçek** ya da **müsnet** olabilir. Bu, da kadının zulüm görmesi için belirli bir inanışta ya da karakteristik özellikte olmasının şart olmadığı anlamına gelmektedir. Başkalarının kendisine bu inanışları atfetmesi veya bunların zulüm eden kişinin bir özelliği veya inancı olması yeterlidir.

---

38. İngiltere'de Sığınma taleplerinin belirlenmesi için Toplumsal Cinsiyet Rehberlerinden alınan Örnekler, Refugee Women's Legal Group, Temmuz 1998, erişim içi: www.ilpa.org.uk/resources.php/4112/gender-guidelines-for-the-determination-of-asylum-claims-in-the-uk.

Zulüm tecrübeleri genellikle ırk, medeni statü, yaş, cinsellik, cinsel geçmiş ve diğer kültürel ve sosyal faktörlerle de şekillenir. Bunların hepsi kadınların iddialarını sunma şekli ve kendi ülkelerinde nasıl görüleceği üzerinde etkili olacaktır.

Örnek vaka: Hollanda

21 Kasım 2018 tarihinde, Hollanda Devlet Konseyi³⁹, Batı yaşam tarzı olan bir Afgan kadından zulümden kaçınmak için menşe ülkede geçerli olan norm ve değerlere uyması istenirse ya da bu durumda olan bir kadın özelliklerini kalıcı olarak değiştirerek veya gizleyerek uyum sağlayamazsa kadının Afganistan'da zulüm görme riskiyle karşılaşabileceğini tespit etti. "Batı yaşam tarzı" dini veya siyasi bir hüküm olmasa da, Batı tarzı "davranış" dini veya siyasi bir hüküm (veya hükümsüzlük) ima edebilir.

Siyasi görüş

Siyasi görüş gerekçeleriyle zulüm, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüş gerekçeleriyle ortaya çıkabilecek zulmü de kapsayabilir. Örneğin bazı kadınlar, toplumun kabul edilebilir davranış rolleri ve normlarına uymadıkları ve geleneksel cinsiyet rollerine karşı konuştukları için zulüm görebilir. Kadınların siyasi faaliyetlere katılımı ve direnç göstermeleri, erkeklerinkinden başka yollar da dahil olmak üzere farklı şekillerde kendini gösterebilir. Örneğin:

- ▶ kadınlar siyasetçi, siyasi parti üyesi, aktivist, belediye başkanı, yerel meclis üyesi veya diğer yerel veya ulusal siyasi veya siyasileştirilmiş grupların, derneklerin veya hareketlerin üyeleri olabilir;
- ▶ konferanslara, toplantılara, mitinglere, gösterilere, protestolara katılabilirler;
- ▶ makaleler, kitaplar yazabilir, radyo, televizyon, YouTube, Twitter, Instagram veya diğer internet veya sosyal medya kanallarına çıkabilirler;
- ▶ kadınlar insanları gizleyebilir, mesajları iletebilirler veya toplum hizmeti, gıda, giysi ve tıbbi bakım sağlayabilir;
- ▶ erkek siyasetçilere baskı uygulamak için kadınların aile ilişkileri istismar edilebilir;

39. Bkz. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RVS:2018:3735>.

- ▶ ahlaki, etik ve sosyal "standart" veya davranışlara uyulmaması, kadınların zalim veya insanlık dışı muameleyle karşılaşmalarına neden olabilir. Örneğin, belirli kıyafeti giyme veya giymemeye, makyaj veya saç stiline karşı tutumları ya da boşanmaya, ilişki kurmaya, cinsel eylem veya davranışlara karşı tutumları ya da toplumsal cinsiyet kimliğine ilişkin ifadeleri bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ▶ ayrımcı yasalara veya belirlenmiş davranış kurallarına uymayı reddetmek siyasi tutum olarak ele alınması gerekirken bunlar genellikle "kişisel" tercih meselesi olarak görülmektedir.

İrk veya uyruk

İrk veya uyruk gerekçeleriyle zulümle ilgili olarak, kadınlar kendilerini özellikle etkileyen belirli türdeki zulümlerle karşı karşıya kalabilirler. Bazı durumlarda vatandaşlığın reddedilmesi zulümle sonuçlanabilir. Örnekler arasında aşağıdakiler vardır:

- ▶ ırksal ve etnik "temizlik" vakalarında cinsel şiddet uygulanması ve üreme kontrolü;
- ▶ bir kadının yabancı bir vatandaşla evlenmesi üzerine uyuğundan mahrum bırakılması;
- ▶ bir kadının vatandaşlığını çocuğuna aktarmaması;⁴⁰
- ▶ karışık ırk veya etnik kökenli evlilikler içerisindeki kadınlar, kendi ailelerinden, eşlerinin ailesinden veya toplumun genelinden ırkçılığın bir sonucu olarak zarar görebilir.

Din

Kadınlar dini normlara ve kabul edilebilir davranış geleneklerine uymadıkları için zulüm görebilir. Bu durum özellikle kadınları orantısız olarak etkileyen sözde "namus" adı altında işlenen suçlarda geçerlidir. Dini ve siyasi zulüm arasındaki örtüşmeyi göz önünde bulundurmaktır önemlidir, çünkü uyum

---

40. Uyuğundan keyfi olarak yoksun kalmayla ilgili daha fazla bilgi Mahkeme özetlerinde bulunabilir: www.echr.coe.int/Documents/FS_Citizenship_Deprivation_ENG.pdf ve BM 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 Ek Protokolü'nün 1A(2) Maddesi kapsamında Mülteci Statüsü, Kişinin Uyuğundan Keyfi Çıkarılması ve Vatansızlık' isimli BMMYK Belgesi, Ekim 2014, PPLA/2014/01, erişim için: www.refworld.org/docid/543525834.html.

sağlamayan bir kadın 'siyasi' davranış sergiliyor olarak görülebilir. Bir kadının, aile üyeleriyle aynı dini inançlara veya görüşlere inandığı şeklinde yanlış varsayımında bulunulabilir. Örnekler arasında aşağıdakiler vardır:

- ▶ zina girişiminde bulunma veya öyle algılanma;
- ▶ dini bir liderin, bir aktivistin, aşırılık yanlısı veya bir teröristin annesi, teyzesi, kız kardeşi, eşi veya çocuğu olmak;
- ▶ başka dinden biriyle evlenmek veya kendi dininden biriyle evlenmeyi reddetmek;
- ▶ dinen uygun görülmeyen yerlerde lezbiyen, transseksüel veya biseksüel olmak;
- ▶ sözde 'namuslu' olmamak;
- ▶ peçe takmak veya takmamak;

Belirli sosyal grup

Belirli bir sosyal grubun üyeliği nedeniyle uygulanan zulüm, toplumsal cinsiyetle ilgili iddialarda giderek daha fazla öne çıkmıştır ve uluslararası destek almıştır. Bazı kadınlar, doğuştan, değiştirilemez bir özelliği veya zulümden kaçmaya ilişkin ortak deneyimlerinin yanında başka bir temel özelliği paylaştıkları gerekçesiyle kendi ülkelerinde belirli bir sosyal grup olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan en azından *ya* toplumsal cinsiyetleriyle ilgili özellikleri *ya da* bunun sonucunda gelen koruma tedbirleri açısından bir ayrımcılık düzeyi olur. Örnekler arasında şunlar vardır:

- ▶ kadın sünnetinden, zorla evlilikten, ciddi aile içi şiddetten kaçan kadınlar;
- ▶ beklenen sosyal rollerine uymayı reddeden kadınlar;
- ▶ tek başına kalan kadınlar bazen lezbiyen olarak algılanır ve bunun sonucunda zarar görebilir;
- ▶ çocuğu olmayan, çok fazla çocuğu, engelli çocuğu veya belirli bir cinsiyette çocuğu olan kadınlar;
- ▶ evlilikleri ve ilişkilerinin çökmesinin ardından çocuklarına erişmek isteyen kadınlar;
- ▶ lezbiyen, biseksüel veya transseksüel olan kadınlar da cinsiyetle ilgili zulüm ve şiddetin belirli biçimleriyle karşı karşıya kalabilir ve Sözleşme'de ele

alınan diğer gerekçeler nedeniyle de risk altında olabilmelerine rağmen normalde belirli bir sosyal grup olarak kabul edilirler.⁴¹

Örnek vaka: Birleşik Krallık

Lordlar Kamarası , *Shah ve Islam & İçişleri Bakanlığı davası*

Bu karar, kadınların yalnızca cinsiyetleri nedeniyle bazı ülkelerde belirli bir sosyal grup oluşturabileceğini kabul eden ilk karardır. Bir hükümetin ayrımcı politikalar izlediği veya kadınlara karşı toplumsal ayrımcılığı yasaklamak istemediği durumlarda, kadınlar bu ülkede belirli bir sosyal grup oluşturabilir.⁴²

Madde 60, paragraf 3: Cinsiyete duyarlı kabul ve destek hizmetleri, sığınma prosedürleri ve toplumsal cinsiyet rehberleri

Avrupa'ya ve Avrupa'da yolculuk, şiddete yönelik belirli güvenlik açıkları oluşturabilir. Madde 60, paragraf 3'te belirtilen hükümler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin devam etme riskini azaltmak, sığınma süreci boyunca onları desteklemek ve adil bir sonuç elde etmelerini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Bunu uygulamak için, sınır muhafızları, göçmen yetkilileri, polis, sosyal çalışanlar ve sığınma sistemindeki kadınlardan ve kız çocuklarından sorumlu diğer kişiler, kadın koruma ihtiyaçlarının ve sığınma iddialarının toplumsal cinsiyet boyutlarını tanımak ve ilgili politikayı uygulamak üzere uygun şekilde eğitilmelidir. Standartlaştırılmış çalışma ilkeleri ve toplumsal cinsiyet rehberleri geliştirmek, bunu başarmanın iyi bir yoludur. Madde 60, paragraf 3, bu nedenle kadınların ve kız çocuklarının sığınma ve koruma sistemine erişme becerisini artırmalı, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda yeterli destek ve koruma arayıp elde etmelerini sağlamalı ve nihayetinde adalete erişimlerini artırmalıdır.⁴³

41. Bkz. *Minister voor Immigratie en Asiel v X and Y and Z v Minister voor Immigratie en Asiel* C-199/12 to C-201/12, erişim için: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0199>

42. A73 476 695, erişim için: www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2014/07/25/3278.pdf

43. AB üye ülkeleri arasında kabul Direktifine de dikkat edilmelidir: Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin 26 Haziran 2013 tarihli 2013/33/EU sayılı Direktifi, Uluslararası korumaya başvuranların kabulüne ilişkin standartları belirlemektedir, erişim için: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>

Kabul merkezleri ve tarama

Madde 60, paragraf 3, devletlerden iltica talebinde bulunanların kabulü için muamele standartları göz önünde bulundurulduğunda kadınların ve erkeklerin deneyim ve özel koruma konusundaki farklılıklarını dikkate alan, toplumsal cinsiyete duyarlı kabul prosedürleri geliştirmelerini ister.

Kabul prosedürleri yalnızca başvuru sahiplerinin ilk kez taranmasını değil, aynı zamanda kendi ülkelerinde veya yolculuklarında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve ilgili travma yaşayan ve bu nedenle daha yüksek düzeyde destek ve koruma ihtiyacı olan kadınlar ve kız çocukları dahil olmak üzere özellikle hassas bireylerin tespit edilmesi için de iyi bir fırsat sağlar. Bunu başarmanın yollarından biri, kadınların travmatik deneyimleri açıklamalarına olanak tanıyan, toplumsal cinsiyete duyarlı şekilde gerçekleştirilen rutin sağlık kontrolleri olabilir.⁴⁴

Kadınların ve kız çocuklarının çoğu, Avrupa genelinde barınma merkezlerinde, kabul merkezlerinde ve tutukevlerinde kadınlara yönelik şiddet biçimlerine maruz kalmıştır ve genelde bu durumu ele almak için toplumsal cinsiyete duyarlı önlemler yoktur.⁴⁵ Avrupa Konseyi'nin Göçmenlik ve Mülteciler Özel Sekreteri⁴⁶ ve GREVIO ülke değerlendirmeleriyle⁴⁷ ilgili olarak yapılan ziyaretlerde de görüldüğü üzere, bazı yerlerde istismar riski o kadar yüksektir ki, mülteci kadınlar örneğin geceleri çadırlarını terk etmemek gibi ihtiyati tedbirler alırlar.⁴⁸ İsveç'in temel değerlendirmesi sırasında GREVIO, ortak kabul veya konaklamanın kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tacizin (cinsel) yanı sıra 2015 yılından beri üç kadının ölmesine neden olduğunu, toplumsal cinsiyete dayalı ciddi şiddet belirtileri doğurduğunu ortaya çıkardı.⁴⁹ Hem Avrupa içinde

44. GREVIO Temel Değerlendirme Raporu, Finlandiya, s.58., erişim için: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

45. Avrupa Konseyi göçmen, mülteci ve sığınma talebinde bulunan kadınların ve kız çocuklarının (2019) haklarının korunmasına ilişkin bilgi formu, erişim için: <https://rm.coe.int/prems-089319-gbr-2573-protecting-the-rights-of-migrant-refugee-and-asy/168096608a>

46. Bkz. www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work.

47. Ülke raporları için bkz. www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees/country-reports.

48. Bkz. örneğin, Göç ve göçmenlerle ilgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi Büyükelçi Tomášon Boček'in 24-27 Temmuz ve 26-30 Kasım 2018 tarihleri arasında Bosna-Hersek ve Hırvatistan'a yaptığı durum tespit misyonu raporu, s.18.

49. GREVIO İsveç temel değerlendirme raporu, s.59, erişim için: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/sweden>.

hem de Avrupa toprakları dışında mülteci kabul veya transit merkezlerinde sınır görevlilerinin işlediği cinsel şiddet olaylarının mevcut olduğu rapor edildi.⁵⁰ Ayrıca, tesislere erişim kurallarının bulunmadığı yerlerde, çok sayıda kişinin tesislere serbest erişimi ve zorlu koşullar bir araya gelerek kadınları ve kız çocuklarını istismar ve şiddet riskine maruz bırakabilir.⁵¹

Bu nedenle, uygun kabul ve destek hizmetlerinin sağlanması kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine, kadınların koruma ve *geri gönderilme* riskine karşı koruma taleplerini bildirmelerine yardımcı olmalıdır (bkz. Madde 61: *Geri Gönderilme ilkesi*). İstanbul Sözleşmesi'ne uygun olarak 2159 (2017) sayılı "Mülteci kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunması" konulu PACE Kararı, kabul merkezlerinde ve diğer tesislerde eğitimli kadın sosyal çalışanların, tercümanların, polis memurlarının ve güvenlik görevlilerinin olması, tek erkek ve kadınlar için kilitli ayrı konaklama imkanı, ayrı, iyi aydınlatılmış tuvalet tesisleri, yeterli aydınlatma ve kabul tesisinde güvenli alan yaratma gibi tedbirlerin alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bilgi ve danışmanlık

Kadınların ve kızların haklarının farkında olmalarını, süreci anlamalarını ve destek bilgilerini ve önerilerini nasıl arayacaklarını ve alacaklarını anlayabilecekleri bir dilde bilmelerini temin etmek çok önemlidir (Madde 19). Raporlama ve şikayet mekanizmalarının mevcut olup olmadığı konusunda da bilgi sağlanmalıdır. Bazı kültürlerde, kadın ve kız çocukların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında konuşmaları özellikle zordur ve yaşadıkları kötü muameleye ilişkin kelimeler olmayabilir veya bunları bilmeyebilirler. Bu nedenle cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili olarak sağlanan bilgiler kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir dilde iletilmelidir. Bazı kadın ve kız çocukları okuma yazma bilmeyebilir ve bu durum bilgilerin sözlü olarak iletilmesini gerektirecektir.

---

50. Bkz. Avrupa'daki yolculuklarında kadın mülteciler fiziksel saldırı, sömürü ve cinsel tacizle karşı karşıyadır' (2016), Uluslararası Af Örgütü: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/>.

51. Bkz. Örneğin, GREVIO İsveç temel değerlendirme raporu ve Göç ve göçmenlerle İlgili Genel Sekreter Özel Temsilcisi Büyükelçi Tomášon Boček'in 24-27 Temmuz ve 26-30 Kasım 2018 tarihleri arasında Bosna-Hersek ve Hırvatistan'a yaptığı durum tespit misyonu raporu.

Gerekli ve uygun durumlarda yasal yardımla finanse edilen iyi kalitede yasal danışmanlık, kadınların sığınma taleplerini doğru şekilde beyan etme becerisini önemli ölçüde kolaylaştırabilir.

Kabul tesislerindeki kadınların ve kız çocuklarının adalete erişimi

Özel tedarikçiler tarafından işletilenler de dahil olmak üzere kabul veya konaklama tesislerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet veya diğer istismarın olduğu durumlarda, kadınlar ve kızlar çözüm talebinde bulunabilmelidir. Bunun nasıl gerçekleştirilebileceğine dair bir örnek, kadın komitelerinin kurulduğu Türkiye'deki İslahiye 2 kampında görüldü.⁵² Bunlar, kadınların ihtiyaçlarının ve endişelerinin yetkililer tarafından dikkate alınmasını sağlamada yararlı olmuştur.

Kadınların ve kızların cinsiyete dayalı şiddete karşı yeterince korunduğundan emin olmak için, barınılan yerdeki insanların güvenlik sorunlarını ve kaygılarını rapor etmeye ve göz önünde bulundurmaya yönelik mekanizmalar mevcut olmalıdır. Müdahale ve koruma için resmi düzenlemeler hazırlanmalıdır. Acil durum servislerinin numaraları, telefonun mevcut olduğu bir yerde açıkça görülebilir durumda olmalıdır. Gerektiğinde, mülteci ve sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurları için ayrılmış, barınma imkanlarına erişimlerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Sığınma talebinde bulunan kadınların ve kız çocuklarının kabul veya barınma merkezleri kırsal veya uzak bölgelerde bulunuyorsa, cinsel saldırıların soruşturulmasını ve kovuşturulmasını sağlamak amacıyla, mobil mahkemelerin veya mahkeme yetkililerinin ve avukatların düzenli ziyaret yapabilmelerine imkan tanıyan hükümler sunulmalıdır.⁵³ Bu tür mahkemelerin mevcut olmasının cinsiyete ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bildirilmesini, daha fazla mahkumiyeti ve toplumun hukuk sistemi hakkındaki bilincinin artmasını

---

52. Göçmenlik ve mülteciler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Büyükelçi Tomáyn Boček'in 30 Mayıs - 4 Haziran 2016 tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı bilgi arama heyetinin raporu, erişim için: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680699e93.

53. Kılavuz notu: Avrupa Konseyi ve BM'nin kadınların, karşı karşıya olduğu özel güçlükler de dahil olmak üzere adalete erişimi ölçme çerçevesi, erişim için: [https://rm.coe.int/168069c-f4e,Karar ve 2159 \(2017\)](https://rm.coe.int/168069c-f4e,Karar ve 2159 (2017)).

sağladığına dair kanıtlar vardır.⁵⁴ Bu durum, geçiş ve kabul tesislerinde ve kamplarda kadınların ve kız çocuklarının savunmasızlıkları ve devletin temel koruma hükümlerine erişim eksikliği nedeniyle özellikle önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı kabul ve destek hizmetleri

Madde 60, paragraf 3, toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yardım sağlayan ve kadınların özel ihtiyaçlarını karşılayan destek hizmetlerinin olmasını gerektirir. Bu, pek çok kadın sığınmacı cinsel istismar veya diğer istismar biçimlerine maruz kaldığı için ilave psiko-sosyal ve kriz danışmanlığı sağlamanın yanı sıra travma geçirenlere tıbbi bakım sağlama gibi önlemler almayı da kapsayabilir. Destek hizmetleri ayrıca kadınları güçlendirmeyi amaçlamalı ve eğitim ve öğretim gibi hizmetler aracılığıyla yaşamlarını aktif olarak yeniden inşa etmelerine olanak tanımalıdır.

Kadınlar (veya muhtemelen kocaları), başta jinekologlar olmak üzere erkek doktorların tıbbi desteklerini reddedebilir veya kendilerini erkek bir tercüman aracılığıyla ifade etmede zorlanabilir. Kadın uzmanların yokluğunda mülteci ve göçmen kadınların sağlık hizmetlerine erişimleri zor olabilir.⁵⁵

Tedavi edilmeleri için koşullarının tespit edilmesini sağlamanın yanı sıra, travmanın varlığı kadınların görüşlerinin ve ifadelerinin nasıl incelenmesi de dahil olmak üzere sığınma sürecinde nasıl muamele görmeleri gerektiği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.⁵⁶ Travma sonrası stres bozukluğu ve geçmişe dönüş dahil olmak üzere dissosiyatif davranış belirtileri gösteren kadın mülteciler özel

---

54. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının adalete erişimleri konusunda kapsamlı Koruma Çerçevesi, erişim için: <https://cms.emergency.unhcr.org/documents/11982/51689/UNHCR%2C+Sexual+and+Gender-Based+Violence+against+Refugees%2C+Returnees+and+Internally+Displaced+Persons.+Guidelines+for+Prevention+and+Response%2C+2003/9591f62d-4f6a-4faf-8c03-df0d6bacf871>.

55. Göç ve Mülteciler Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Büyükelçi Tomáyn Boček'in 24-27 Temmuz ve 26-30 Kasım 2018 tarihleri arasında Bosna-Hersek ve Hırvatistan'a yaptığı durum tespit heyetinin raporu.

56. İşkence ve travma mağdurlarıyla ilgilenme konusunda en iyi uygulamalara ilişkin bir dizi kaynak burada bulunabilir: <http://www.helenbamber.org/publications/>

dikkat ve özen gerektirebilir. Mülteci kadınlarla birlikte çalışan kişilerin onları destekleyebilmesi için klinik protokoller hazırlanmalıdır.⁵⁷

Kadınların, tıbbi bakım ve danışmanlığa uygun ve yeterli erişim elde edebilmeleri için ve böylelikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti atlatabilmeleri ve koruma taleplerini doğru şekilde sunabilmeleri için:

- ▶ toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet mağdurları için bu tesislerde cinsel ve üreme sağlığı ve tecavüz sonrası özel bakım dahil olmak üzere danışmanlık, psikolojik destek ve sağlık hizmetleri sağlanmalıdır;
- ▶ genel nüfusa yönelik uygun maliyetli ve yeterli sağlık hizmetlerine tüm mülteci ve sığınma talebinde bulunan kadınların ve kız çocuklarının erişimi de sağlanmalıdır;
- ▶ kız çocuklarının kendileri için karar verme konusunda özgür olmalarını, gönüllü ve bilgiye dayalı onaylarının alınmalarını ve cinsel ve üreme sağlık hizmetlerine erişmek için eşinden, ebeveynlerinden veya vasi veya hastane yetkilisinden izin almalarının gerekli olmadığını temin edin.

Toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma prosedürleri

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet genellikle toplumu yöneten sosyal ve kültürel yapılara, normlara ve değerlere dayanır ve genellikle bir reddetme ve sessizlik kültürüyle devam ettirilir. Bu durum, sığınma talebinde bulunan kadınlar için sığınma sistemi ile ilgili iddialarını dile getirmede ve açıklamada özel zorluklara yol açabilir. İkincil mağduriyet etkisini en aza indirerek kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet korkularını söylemelerine ve açıklamalarına yardımcı olacak prosedürler aşağıda dikkate alınmıştır. Amaç, kadınların güvenlik, emniyet ve statü açısından bir kocaya, partnere veya erkek akrabaya bağlı olmak yerine koruma hakkına tamamen sahip olmalarını sağlamak olmalıdır.

Pek çok toplumda tecavüz ve cinsel taciz veya taciz, etiketlenmeyi ve utancı beraberinde getirir. Bu, bir zulüm korkusunun sebebini açıklamada büyük bir engel olabilir.

---

57. Bkz. 'Mülteci topluluklarda dissosiyatif davranış semptomlarının ele alınması', Chessell ve ark. (2019) *The Cognitive Behaviour Therapist* (2019) vol. 12 e27, erişim için: www.cambridge.org/core/journals/the-cognitive-behaviour-therapist/article/protocol-for-managing-dissociative-symptoms-in-refugee-populations/1B09AB58101DF7AD547C6B72AFD5D16F/share/9c4f244dae3d8980094ec3d03fb961d2422cf5ae.

Kadınların 'aile grubunun' bir parçası olarak veya erkek aile üyelerinin (örn. kocasının, kardeşinin) başvurusuna bağlı olarak muamele gördüğü durumlarda, korkularını keşfetme fırsatı kaybedilir ve korumaya yönelik bireysel arayışları yok olur.

Mülakatlar

Kadınların ailelerinden ayrı olarak görüşme yapma imkanına sahip olmasının temin edilmesine (hem tarama sırasında hem de her türlü bağımsız iddia sırasında) öncelik verilmelidir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını yaşayan ve/veya bunlardan korkan bazı kadınlar, küçük çocuklar da dahil olmak üzere bunları aile bireylerinin önünde açıklayamayabilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı prosedürler bağlamında aşağıdakilerin temin edilmesi de önemlidir:

- ▶ Başvuran kişi, mülakatı yapan kişi ve çevirmenin cinsiyeti konusunda bir tercih ifade etme ve bu tercihin yerine getirilmesi imkanına sahip olmalıdır.
- ▶ Mülakatlar aracılığıyla toplanan bilgilerin gizliliği sağlanmalıdır;
- ▶ Gerekliğinde mülakatlara ara verilmelidir;
- ▶ Kadının ikincil mağduriyet yaşamasından veya yeniden travma geçirmesinden kaçınılmaya özen gösterilmelidir;
- ▶ Başvuranın bir güven ilişkisi kurması için yeterli zaman verilerek iddiasının tüm yönlerini açıklamasına olanak tanınmalıdır. Genellikle hızlandırılmış prosedürler açıklamanın önünde bir engeldir;
- ▶ Mülakatların toplumsal cinsiyete ve kültüre duyarlı olması ve gerektiğinde eğitilmiş ve nitelikli bir tercüman tarafından desteklenmesi temin edilmelidir.

Olayla ilgili bilgilerin geç açıklanması

Sığınma karar mercilerinin ve mahkemelerin, sığınma sürecinin sonraki bir aşamasında açıklanan gerçekleri daha az güvenilir olarak görmeleri yaygın bir uygulamadır. Bu durum, başlangıçta yaşadığı toplumsal cinsiyete dayalı zararın niteliğini ve/veya kapsamını açıklayamayan kadınları olumsuz yönde etkiler. Bunun nedeni aşağıdakiler olabilir:

- ▶ kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı birçok şiddet türünün (özellikle tecavüz ve cinsel taciz) doğası;
- ▶ böyle bir ifşanın sonuçlarından korkma (örn. eşleri onları reddedebilir, bir kız kardeşin evlenme şansını etkileyebilir);
- ▶ utanç ve etiketlenme duygularının iç içe geçmiş olması;
- ▶ özellikle mülakatı yapan memurun bir güvenlik gücü veya polis olduğu durumlarda mülakat görevlisinden korkma;
- ▶ travma sonrası stres bozukluğunun veya diğer ruh sağlığı zorluklarının etkisi (yukarıya bakınız);
- ▶ yolculuk, süreç veya zor ve güvensiz barınma ve kabul koşulları nedeniyle yorgun olma veya travma geçirmiş olma.

Bir kadın kendisini güvende hissettiğinde ve/veya avukat, sosyal çalışmacı, danışman, STK veya başka bir danışmanla güvene dayalı bir ilişki kurduğunda, bilgilerini açıklayabileceğini hisseder. Geç açıklama, olayın güvenilirliğini zedeleyen bir gösterge olarak dikkate alınmamalıdır.

Uzatılmamış veya hızlandırılmış prosedürler

Kadınların iddialarını açıklarken karşılaştığı toplumsal cinsiyete dayalı taleplerin karmaşıklığı ve zorluklar nedeniyle bunlar genellikle uzatılmamış ve hızlandırılmış prosedürler için doğal olarak uygun değillerdir. Bu tür prosedürlere maruz kalan kadınların korunmadan mahrum bırakılacağı konusunda gerçek bir tehlike söz konusudur. Travma, cinsel veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddet göstergelerinin doğrudan açıklanmasa bile belirgin olduğu durumlarda, kadınlar uzatılmamış ve/veya hızlandırılmış prosedürlerden çıkarılmalı ve zaman baskılarının kadının açıklamasını önlemediğini temin etmek için destek hizmetlerine veya danışmanlara yönlendirilmelidir (daha fazla bilgi için aşağıda yer alan, *geri gönderme* ilkesi başlığına bakınız).

PACE tarafından tavsiye edilen toplumsal cinsiyete duyarlı ek prosedürler

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve mülteci politikalarının genel yönetimi ile ilgili olarak, PACE Mülteci kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korunmasına yönelik 2159 (2017) sayılı kararıyla, devletlerin yeniden yerleşim programlarına katılmalarını ve toplumsal cinsiyete dayalı

şiddet mağdurları için veya ailelerin yeniden birleşmesini desteklemek için özel yardım ve insani yardım programları finanse etmelerini tavsiye etti.

Örnek vaka: Baden-Württemberg Eyaleti, Almanya

Baden-Württemberg Eyaletindeki Special Quota Projesi, şiddet olaylarından sağ kurtulan 1,100 mülteci kadına destek ve yardım sağlamaktadır. Bu projeye DEAŞ'ın elinde bulunan ve travma yaratan şiddete maruz kalıp erkek akrabalarını soykırımında kaybeden kadın ve çocukların tahliye edilmesi amaçlanmıştır. Projeden faydalanan kadınların çoğu Yezididir. Ancak program Hristiyan ve Müslüman kadınlara da fayda sağlamaktadır.

Eyalette projeden faydalananların barındırılmasına ve sosyal çalışma ve psikolojik tedavi sağlamaya dahil olan 21 şehir vardır.⁵⁸

Toplumsal cinsiyet rehber ilkeleri

Rehber ilkeler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riski olan kadınların ve kız çocuğu sığınmacıların ev sahibi ülkede veya yerleştirildikleri yerde koruma ihtiyaçlarına yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın nasıl benimseneceğini anlamaları için ilgili yetkililere temel bir referans noktası sağlar.

Bir sınıra vardıktan sonra koruma veya yer değiştirmeye ilişkin tüm prosedürlerin toplumsal cinsiyete duyarlı olması önemlidir. Rehber ilkeler şunları kapsamalıdır:

- ▶ cinsiyete duyarlı kabul prosedürleri;
- ▶ sağlık veya diğer tarama yöntemleri kullanılarak mağdurlar ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinde olanlar da dahil olmak üzere belirli savunmasız grupların belirlenmesi,
- ▶ kabul personeli ve karar mercileri de dahil olmak üzere göçmenlik ve sınır görevlilerinin travmayı ve travmanın etkisini tanımalarının sağlanması;
- ▶ gerektiğinde ek destek için koruma hükümleri ve rehberlik sağlanması;
- ▶ kadınların ve kız çocuklarının korunması ve iddialarının belirlenmesi için ilgili ulusal ve uluslararası standartların olması;

58. Baden Württemberg Eyalet Bakanı ve Special Quoate Projesi Direktörü Dr. Michael Blume'nin Vatandaşlık ve Göçmenlik Komitesi'nde yaptığı konuşma için bkz. <https://openparliament.ca/committees/immigration/42-1/39/dr-michael-blume-1/only>.

- ▶ toplumsal cinsiyete dayalı zulüm biçimleri, zulüm gerekçelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı şekilde yorumlanması ve toplumsal cinsiyete özgü koruma gereklilikleri dahil olmak üzere Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyete duyarlı bir analizi;
- ▶ mülakat süreci, mülakatı yapanların toplumsal cinsiyete duyarlı olması ve tercüme hizmetinin kaliteli olması;
- ▶ toplumsal cinsiyetin bir iddiayı açıklama ve sunma becerisi üzerindeki etkisi;
- ▶ hak talebinin güvenilirliğinin toplumsal cinsiyet merceği aracılığıyla değerlendirilmesi;
- ▶ kültürel ve dini hassasiyetlere veya kişisel faktörlere karşı farkındalığın ve yanıt verme yeteneğinin artırılması;
- ▶ sığınma süreci sırasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve bu tür bir şiddet meydana geldiğinde yapılacakların belirlenmesi

Bu rehber ilkelere tüm yetkililer ulaşabilmelidir ve bu yetkililer ve tercümanlar toplumsal cinsiyete duyarlı prosedürler konusunda eğitim almalıdır.

Örnek vaka: Birleşik Krallık

Birleşik Krallık Vize ve Göçmenlik dairesi, ön saflarda çalışan görevliler ve karar alıcılar için süreçlerin tüm yönlerini kapsayan rehberlik sağlamaktadır. Bu kapsamda bir dizi toplumsal cinsiyet rehberi vardır: "Sığınma taleplerinde toplumsal cinsiyete dayalı konular"⁵⁹ Koruma ve destekleme, ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat ve Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne yönelik toplumsal cinsiyete dayalı bir yaklaşım ve "Aile içi istismar: Sığınmacıların aile içi istismara ilişkin bildirimlerine yanıt verilmesi"⁶⁰ Toplumsal cinsiyetle ilgili diğer konular genel politikalara dahil edilmiştir, örn. "sığınmacı taraması ve yönlendirme"⁶¹

59. Erişim için: <https://www.gov.uk/government/publications/gender-issue-in-the-asylum-claim-process>

60. Erişim için: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-responding-to-reports-of-domestic-abuse-from-asylum-seekers>

61. Erişim için: <https://www.gov.uk/government/publications/asylum-screening-and-routing>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan uluslararası yönergeler:

- ▶ Uluslararası Koruma Yönergeleri: 1952 Sözleşmesinin 1A (2) maddesi kapsamında ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü kapsamında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Zulüm, HCR/GIP/02/01 UNHCR:
- ▶ Uluslararası Koruma Yönergeleri No. 7: İnsan kaçakçılığı mağduru ve insan kaçakçılığına maruz olma riski taşıyan kişilere 1951 Sözleşmesinin 1A (2) ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü'nün uygulanması. UNHCR HCR/GIP/06/07;
- ▶ Uluslararası Koruma Yönergeleri No. 9: 1952 Sözleşmesinin 1A(2) maddesi ve/veya Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü bağlamında Cinsel Yönelim ve/veya Toplumsal Cinsiyet Kimliğine dayalı iddialar, UNHCR HCR/GIP/12/09.

IV. Madde 61: Geri göndermeme

'... kişisel hikayeleri dinleme ve anlama, ardından bu hikayelere dayanarak karar verme– geri göndermeme kısaca budur!'

Ledi Bianku, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargıcı⁶²

Madde 61

1. Taraflar, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca geri göndermeme ilkesinin tanınması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar statüsü ve ikamet durumuna bakılmaksızın, korumaya muhtaç, kadına yönelik şiddet mağdurlarının hayatlarının risk altında olabileceği veya işkenceye veya insanlık dışı muameleye veya cezalandırılmaya maruz kalabilecekleri hiçbir ülkeye, hiçbir durum altında iade edilmeyeceklerini güvence altına almak üzere gerekli yasal veya diğer önlemleri alırlar.

Geri göndermeme ilkesi nedir?

Bir devletin kendi yargı alanında bulunan herkesin insan haklarını tanıması, **güvence altına alması** ve koruması insan hakları yasasının temel ilkelerinden biridir.⁶³ Geri göndermeme ilkesi, devletlerin herhangi bir kadını veya erkeği gerçek bir zulüm veya ciddi bir insan hakları ihlali riskiyle karşı karşıya olduğu bir ülkeye veya bölgeye göndermesini yasaklar. Temeli uluslararası

62. "Uluslararası hukuk ilkesi olarak geri göndermeme ilkesi ve yargı sisteminin bu ilkeyi uygulamadaki rolü, 2017. Yargıçlar arasındaki diyalog Bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Dialog_2017_ENG.pdf.

63. AİHS Madde 1: Yüksek Sözleşmeciler kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlar. Bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

mülteci hukuku⁶⁴ ve kişilerin iadesi hakkındaki uluslararası düzenlemelere dayanmaktadır.⁶⁵

Bir bölgeden çıkarılma veya çıkarılma sonrasında ortaya çıkan insan hakları ihlalinin mutlak bir hakkı ihlal ettiği durumlarda, örneğin yaşam hakkı, işkenceden, insanlık dışı ve/veya aşağılayıcı muameleden kurtulma hakkı veya kölelikten kurtulma hakkı gibi, *geri göndermeme* ilkesi mutlak bir ilkedir ve yasalar veya uygulamalar karşısında herhangi bir istisnaya tabi tutulamaz.⁶⁶

Uluslararası hukuka göre keyfi tutuklamadan kurtulma (AİHS'nin 5. Maddesi) ve adil yargılanma hakkı (AİHS'nin 6. Maddesi) gibi mutlak olmayan diğer hakların **aleni ihlalleri** ciddiyet seviyesine bağlı olarak, *geri göndermeme* ilkesiyle ilişkilendirilebilir.

Doğrudan veya Dolaylı Geri Gönderme

Geri gönderme bir kadın geldiği menşe ülkeye gönderilirse doğrudan veya kendisini menşe ülkesine geri gönderen üçüncü bir ülkeye gönderilirse dolaylı olarak gerçekleşebilir.⁶⁷ Eğer kadın güvenli bir konaklama yerine erişemeyecekse, evsiz kalacaksa veya sığınma, kabul merkezleri ya da kamplarda cinsel saldırılara karşı korunmazsa bu durum güvenli üçüncü ülke prosedürleri bakımından risklerin ortaya çıkmasına neden olabilecektir.⁶⁸ Hızlandırılmış ve uzatılmamış prosedürlerde *geri gönderme* riski daha yüksektir. Bir devletin başvuran bir kişiyi 'güvenli' bir ülkeye iade etmek istemesi durumunda, Mahkeme başvuranın, *geri göndermeyi* takiben gideceği ülkede karşılaşılabilecek riskleri, sığınma sürecine ilişkin eksiklikleri ve etkili bir sığınma prosedürüne erişimin engellenmesine ilişkin riskleri değerlendirme sorumluluğunun gönderen devlette olduğunu doğrulamıştır (Bkz. *Ilias & Macaristan davası* (2019)).⁶⁹

64. Cenevre Mülteci Sözleşmesi Madde 33

65. Genel Kurul'un 45/116 kararıyla 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilen ve Genel Kurul'un 52/88 sayılı Kararı ile değiştirilen BM İfade Model Anlaşması'nın 3. Maddesi, Avrupa Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi için bkz. https://www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition.pdf (27 Ocak 1977 tarihinde kabul edilmiştir)

66. *Saadi & İtalya davası*, Başvuru No. 37201/06, bkz: Paragraflar 125-127, <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-85276%22%7D>].

67. Bkz. *Tl & İ Birleşik Krallık davası*, Başvuru No. 43844/98, 7 Mart 2000.

68. Bkz. *MSS & Belçika ve Yunanistan davası*, Bkz. (2011), <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103050>, Tarakhel & İsviçre davası (2014) bkz. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-148070>.

69. Bkz. *Ilias ve Ahmed & Macaristan davası*, Başvuru No 47287/15 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198760>

Geri göndermeme ilkesinin hükümleri kadınlara ne zaman uygulanabilir?

Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin aksine⁷⁰ AIHS ve İstanbul Sözleşmesi kapsamında *geri göndermeme* ilkesi ulusal güvenlik (örn.*Chahal & Birleşik Krallık davası* (1996)) veya ⁷¹diğer güçlü kamu çıkarları dikkate alınmaksızın ülkesinden çıkarılan herkese uygulanır. *Geri gönderme* riski kadınlar için aşağıdaki durumlarda ortaya çıkabilir:

- ▶ mülteci kişiye olası zararlara ilişkin "sözleşmede güvence" gösterilmediğinde
- ▶ mülteci olarak kabul edilip ancak Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin 1F Maddesi uyarınca korumadan muaf tutulduklarında (savaş suçluları, mülteci olarak kabul edilmeden önce geldikleri menşe ülke dışında ciddi ancak siyasi olmayan bir suç işlemiş kişiler veya Birleşmiş Milletler'in doğasına ve amacına aykırı eylemlerde bulunan kişiler);
- ▶ buldukları ülkede hukuken mülteci olan ancak ulusal güvenlik veya kamu düzeni nedeniyle sınır dışı edilmekle tehdit edildikleri durumlarda (Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin 32. Maddesi);
- ▶ buldukları ülkede yasal veya yasa dışı olarak mülteci kabul edildikleri halde Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin 33. Maddesi nedeniyle *geri göndermeden* korunmadıkları durumlarda (buldukları ülkenin güvenliği açısından tehlike oluşturuyorlarsa, ya da özellikle ciddi bir suçtan hüküm giymiş ve bu ülkenin toplumu için bir tehlike oluşturmuşlarsa);
- ▶ mülteci statüsü belirlenmesine ilişkin prosedürlere adil erişim sağlanmadığı ve özellikle de süreçte önemli usul eksiklikleri olduğu durumlarda;
- ▶ (sıklıkla) toplu göç durumlarında.

Yerlerinden edilmiş kişilere toplu göç durumlarında geçici koruma sağlamaya yönelik asgari standartlar ve Üye Devletler arasında bu tür kişilerin alınması konusunda bir denge sağlanması ve bunun sonuçlarının alınması konulu 20 Temmuz

70. Bkz. Örn. *Sidikovy & Rusya davası* Başvuru No. 73455/11, 20 Haziran 2013 Kararı 149. Paragraf "Sözleşmenin 3. Maddesinde sağlanan koruma Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 32. ve 33. Maddelerinde sağlanan korumadan daha geniştir".

71. *Chahal & Birleşik Krallık davası*, Başvuru No. 22414/93 Bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%7B%22001-58004%22%7D>

2001 tarihli ve 2001/55/EC sayılı AB Konseyi Direktifi, AB üyesi devletlerin toplu göç durumlarında yapmaları gerekenleri ortaya koymaktadır.

*N & İsveç davasında*⁷² Mahkeme, Afgan bir kadının o ülkeye gönderilmesinin AİHS'nin 3. Maddesini ve *geri göndermeme* ilkelerini aşağıdaki gerekçelerle ihlal edebileceği hükmüne varmıştır:

“Kadınlar, toplum, gelenek ve hatta hukuk sistemi tarafından kendilerine atfedilen toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı takdirde, Afganistan'da kötü muamele riski altındadır. BMMYK, İran veya Avrupa'dan sürgünden dönenler gibi kültürel açıdan daha az muhafazakar bir yaşam tarzı benimseyen Afgan kadınların, yerleşik toplumsal ve dini normları çiğniyor olarak algılanmaya devam ettiklerini ve bunun sonucunda da ailelerine, toplumlarına veya kabilelerine utanç getirmekle suçlandıkları için, tecrit ve yaftalanma gibi çeşitli cezalara ve aile içi şiddete maruz kaldıklarını gözlemlemiştir. Sosyal davranış kurallarının fiili veya algılanan ihlalleri yalnızca aile veya topluluk bağlamında sosyal davranışları değil, aynı zamanda cinsel yönelim, profesyonel kariyer arayışı ve aile yaşamının yürütülme biçimiyle ilgili anlaşmazlıkları da kapsar.”

Mahkeme, İsveç'te neredeyse altı yıl yaşamış olmanın üstüne kocasından boşanmaya çalışmasının kadını kocasından, kocasının ailesinden, kendi ailesinden ve Afgan toplumundan gelebilecek ve Sözleşme'nin 3. Maddesi kapsamında değerlendirilebilecek "çeşitli toplu misilleme risklerine" maruz bırakacağını dikkate almıştır.

"Güvenli" Üçüncü Ülkelere Gönderme

Bir devlet, sığınmacı kadının sığınma talebini belirlemeden eğer talebi için sorumlu üçüncü güvenli bir ülke varsa sığınmacıyı o ülkeye gönderebilir. Devletlerin her ikisi de AB ülkesi olduğu durumlarda, 'transfer', Dublin Yönetmeliği⁷³ kapsamında düzenlenir. Buna göre kabul eden devlet, ya hak talebinden zaten sorumludur ya da 'hiyerarşi kriterleri' altında sorumluluğu kabul etmelidir. Bu kriterler arasında geniş insani hedefler yer alır ve bu kriterler

72. *N & İsveç davası*, Başvuru No. 23505/09, Karar tarihi: 20 Temmuz 2010, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-99992"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

73. Avrupa Parlamentosu'nun 604/2013 sayılı ve Avrupa Konseyi'nin 26 Haziran 2013 tarihli Tüzüğü, üye ülkelerden birinde üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız bir kişi tarafından başlatılan uluslararası koruma başvurusunu incelemekten sorumlu Üye Devleti belirleme kriterlerini ve mekanizmalarını ortaya koyar.

aile hayatının korunması hakkının ve uygun durumlarda çocukları aileleriyle yeniden birleştirme hakkının temin edilmesine uğraşır. Ülkelerden biri ya da her ikisi de AB'nin bir parçası değilse, üçüncü ülkenin "güvenli" olarak kabul edildiği yerlerde düzenlemeler yapılabilir.

Her durumda, bir devletin bunun İstanbul Sözleşmesi'nin 61. Maddesinin ihlal ederek doğrudan veya dolaylı bir *geri gönderme* riski oluşturup oluşturmadığını dikkate alması gerekir. Bu durum kadınların sunduğu aşağıdaki vakalarda özellikle önemli olabilir:

- ▶ geri gönderilecekleri ülkede şiddetinden kaçtıkları kocalarının, partnerlerinin veya diğer aile üyelerinin mevcut olması ve/veya bu kişilerin o ülkeye sığınma istemesi;
- ▶ bir ailenin parçası oldukları ve şu anda aile içi şiddet yaşadıkları durumlarda ve aile üyelerinin tümünün transfer edilmesinin önerildiği durumlarda;
- ▶ gönderen devlette şiddet mağdurları olduğunda;
- ▶ sığınma sürecindeki eksiklikler ve genel veya toplumsal cinsiyete özel bir esasa göre etkin bir sığınma prosedürüne erişimin reddedilmesi, kabul eden devlette zarar riski veya dolaylı *geri gönderme* riski oluşturduğunda.

AB içindeki Devletlerin, alınan koruma tedbirlerinin (engelleme emri ve acil koruma emri gibi) tüm devletlerde devam etmesini sağlayan kuralları koyan Koruma Direktifi'ni⁷⁴ve Mağdurların hakları direktifini ⁷⁵bilmeleri ve uygulamaları gerekir .

---

74. Avrupa Koruma Emri konusunda Avrupa Parlamentosu'nun 2011/99/AB sayılı ve Avrupa Konseyi'nin 13 Aralık 2011 tarihli Direktifi.

75. 2012/29/AB sayılı Avrupa Parlamentosu ve 25 Ekim 2012 tarihli Konsey Direktifi, suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunmasına ilişkin asgari standartları belirler ve 2001/20/JHA sayılı Konsey Çerçeve kararının yerine geçer.

V. Sonuç

Istanbul Sözleşmesi'nin 60 ve 61. Maddelerinin sözleşme hükümleri çerçevesinde bir bütün olarak uygulanması, sığınma arayışında olan kadınlara ve göçmen kadınlara yönelik mevcut uluslararası koruma çerçevelerini güçlendirmelidir. Burada ve açıklayıcı Raporunda verilen ayrıntılar kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ve aile içi şiddetin anlaşılması için çok önemlidir. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadınların korunması için gerekenleri ve kadınların mevcut korumaya erişebilmesi için uygulanması gereken ek destek ihtiyaçlarını da belirler.

Devletlerden toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir tür zulüm olarak tanınmasını ve Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne göre sıralanan sığınma gerekçelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını güvence altına almaları istenerek, kadınların maruz kaldığı zarar biçimlerinin ve zarardan korkma sebeplerinin hem tespit edilmesi hem de koruma için gerekçe olarak kabul edilmesi daha olası hale gelir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı kabul prosedürleri, kılavuz ilkeleri ve destek hizmetlerinin sağlanması, sığınma ve göçmenlik sistemlerinde kadınların toplumsal cinsiyete dayalı daha fazla zarar görme riskini azaltmalı ve taleplerinin duyulmasını ve uygun şekilde belirlenmesini sağlamak için süreç sırasında ilgili bilgileri açıklamalarına olanak tanımalıdır. Genel olarak, İstanbul Sözleşmesi'nin bu hükümleri kadınların koruma iddialarını mümkün olduğunca az ikincil zarar veren bir süreçte kabul ettirme becerilerini önemli ölçüde artırabilir.

VIII. Kontrol Listesi

Aşağıdaki kontrol listesi, İstanbul Sözleşmesi'nin 60. ve 61. Maddelerini uygulamak amacıyla yasa, politika ve uygulama tedbirlerinin tasarlanması ve uygulanmasında yardımcı olabilir:

- ❑ Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1A (2) maddesinin anlamı kapsamında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir zulüm biçimi olarak tanınmasını sağlayın;
- ❑ İstanbul Sözleşmesi'nin 33-40. Maddelerinde tanımlanan kadınlara yönelik şiddet biçimlerinin, zulme eşdeğer nitelikte toplumsal cinsiyete dayalı zarar olarak tanınmasını sağlayın;
- ❑ etiketlenme, utanç ve dışlanma dahil olmak üzere cinsiyet ve/veya toplumsal cinsiyet gerekçeleriyle ayrımcılık yapılmasının, zulme eşdeğer nitelikte toplumsal cinsiyete dayalı bir zarar biçimi olarak tanınmasını sağlayın;
- ❑ yasanın karar alıcılara, menşe ülkedeki bir politika veya yasaya uymamanın veya ihlal etmenin hükmünün veya cezasının orantısız derecede ağır olmasının ve toplumsal cinsiyet boyutu olmasının zulme eş değer olabileceğinin farkında olmalarına imkan tanıdığını temin edin;
- ❑ menşe ülkedeki koruma hükümlerinin, hem yasal çerçeveye hem de kadınların mevcut herhangi bir korumaya erişebilme becerileri dahil olmak üzere adalete erişimde toplumsal cinsiyet boyutlarını hesaba katmasını sağlayın;
- ❑ karar alıcıların, zararın meydana gelme olasılığını ve etkili korumanın mevcut olup olmadığını veya menşe ülkede dahili bir yer değiştirme alternatifini olup olmadığını belirlemesini sağlamak için ilgili menşe ülke bilgilerine erişim sağlayın;
- ❑ başvuranın kendi kişisel koşullarına, menşe ülkesinde mevcut olan destek hizmetlerine ve uygulamada bunlara erişebilme becerisine dikkat edilmesini sağlayın;

- ❑ sığınma talebine ilişkin hukuki konuların, kadınların karşılaşılabileceği ayrımcı ve ataerkil tutumları uygun şekilde dikkate almasını sağlayın.

Cenevre Mülteci Sözleşmesi gerekçelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde yorumlanması:

- ❑ Cenevre Mülteci Sözleşmesi'nin sığınmaya yönelik "gerekçelerinin" her birine toplumsal cinsiyete dayalı bir anlayış gösterilmesini ve bunun rehberde açıklanmasını sağlayın;
- ❑ özellikle, toplumsal cinsiyetin belirli bir sosyal grubun varlığının temeli olarak görülmesini sağlayın.

Transfer ve Kabul tesislerinde kadınların güvenliği açısından:

- ❑ süreç boyunca kadınların hak iddiaları ve ihtiyaçlarının toplumsal cinsiyet yönlerini dikkate alacak şekilde tasarlanmış yetkin ve yeterli kabul ve tarama düzenlemeleri olmasını sağlayın;
- ❑ kabul ve konaklama merkezlerinin kadınların güvenli olduğu alanlarda bulunmasını ve kadınların sağlık, sosyal ve hukuki yardım, okullar ve alışveriş merkezleri gibi ilgili hizmetlere erişebilmesini sağlayın;
- ❑ başvuran bir kişinin ve ilgili aile fertlerinin yerleşimini belirlerken ilgili özel ihtiyaçları dikkate alın. Örneğin, ilgili dolaşım veya erişim ihtiyaçlarını ve zihinsel ve fiziksel sağlık durumlarını göz önünde bulundurun;
- ❑ cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, aile içi şiddet, insan kaçakçılığı, işkence veya diğer fiziksel ve psikolojik şiddet mağdurları için güvenlik hususları nedeniyle gerekirse alternatif barınma imkanları sağlayın;
- ❑ bu tesislerde kadın sosyal çalışmacıların, tercümanların, polis memurlarının ve bekçilerin bulunmasını sağlayın;
- ❑ çocuklu veya çocuksuz (18 yaşına kadar) yalnız kadınlar için ayrı yatak alanları ve kadınlar için ayrılmış, iyi aydınlatılmış banyoların olmasını temin edin;
- ❑ transfer ve kabul tesislerinin her birinde güvenli alanlar oluşturun;
- ❑ gerektiğinde, mülteci ve sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına yönelik ayrılmış sığınaklara erişimini sağlayın;
- ❑ sosyal çalışmacılar, polis memurları ve tesislerde çalışan bekçiler için toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının tespit edilmesi ve bunlara yardım edilmesi konusunda eğitim programları düzenleyin;

- ❑ rapor ve şikayet mekanizmaları da dahil olmak üzere, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri bilgisinin mağdurların menşe ülkelerinin dillerinde verilmesini temin edin;
- ❑ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin cinsiyet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının adalete erişimlerine dair kapsamlı Koruma Çerçevesi uyarınca, cinsel saldırıların soruşturulmasını ve kovuşturulmasını sağlamak için bu tesislere mobil mahkemelerin veya mahkeme yetkililerinin ve avukatların düzenli ziyaretlerini temin edin ve bu tür ziyaretleri belgeleyin;
- ❑ bu tesislerde cinsel ve üreme sağlığı ve tecavüz sonrası özel bakım dahil olmak üzere, kendi ülkelerinde, geçiş ülkelerinde veya varış ülkelerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaşamış kişilere danışmanlık, psikolojik destek ve sağlık hizmetleri sağlayın;
- ❑ göçmen, göç etmiş, mülteci veya sığınmacı olarak tanımlansa da, tüm kadınlar ve kız çocukları için uygun maliyetli ve yeterli sağlık hizmetlerine aynı erişimi sağlayın;
- ❑ kız çocuklarının kendileri için karar vermelerini, gönüllü ve bilinçli onaylarının alınmalarını ve cinsel ve üreme sağlık hizmetlerine erişmek için eşinden, ebeveyninden veya vasi veya hastane yetkilisinden izin almalarının gerekmemesini sağlayın.

Sığınma prosedürleri ile ilgili olarak:

- ❑ kadınların sınırlarda ve diğer yerlerde sığınma prosedürlerine erişebilmesini sağlayın;
- ❑ sığınma yasalarının, uygulamalarının ve prosedürlerinin kadınların sığınma taleplerini sunmalarına ve *geri göndermeden* kaçınmak için bu talepleri uygun şekilde değerlendirmeye imkan tanıyacak şekilde cinsiyete duyarlı olmasını sağlayın;
- ❑ başvuru sahibine doğrudan ve talebi üzerine kadın sığınma görevlileri ve eğitimli, yetkin tercümanlar temin ederek toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma prosedürlerini uygulayın; aynı aileden kadın ve erkeklere ayrı görüşme imkanı sağlayın ve bu görüşmelerin mahremiyetini temin edin;
- ❑ görevlilerin ve tercümanların toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının tespit edilmesi konusunda ve kadın sünneti ve zorla evlilik oranı da dahil

olmak üzere mağdurların menşee ülkelerine dair toplumsal cinsiyete özel bilgilerinin nasıl kullanılacağı konusunda eğitim almalarını sağlayın;

- ❑ Cenevre Mülteci Sözleşmesi çerçevesinde, karar alıcılara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti tanıma ve anlama konusunda uygun ve yeterli rehberlik ve eğitim verildiğinden emin olun.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve mülteci politikalarının genel yönetimi ile ilgili olarak:

- ❑ sığınmacıların ve mültecilerin Avrupa'ya gelmesinin en güvenli yolunu temsil eden yeniden yerleşim ve yer değiştirme programlarına katılın ve kadınlar ve kızlara daha güvenli bir geçiş sağlamak için yeni, güvenli yasal yollar uygulayın;
- ❑ Almanya Baden-Württemberg Eyaletindeki Special Quota Projesi modeli ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kadın mağdurlarına yönelik özel destek ve yeniden yerleştirmeye yönelik fon sağlayın;
- ❑ toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurları için sınır ötesi koruma mekanizmaları kurun;
- ❑ göç yetkililerinin düzenli ziyaretlerini içeren bir izleme mekanizması başlatarak sığınmacılara hizmet ve konaklama tedariki taahhüdünde bulunan özel hizmet sağlayıcılarının şiddet mağdurlarına yönelik koruma standartlarına saygı gösterdiğinden emin olun;
- ❑ özellikle dil kursları vererek, diplomaların tanınmasını ve istihdama erişimi kolaylaştırarak ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitim sağlayarak doğrudan kadınları hedefleyen sosyal ve ekonomik entegrasyon programlarına yatırım yapın.

Kadınlar dahil olmak üzere mülteci ve sığınmacılara yönelik ayrımcılığa karşı mücadele konusunda:

- ❑ mültecilerin ve sığınmacıların topluma olumlu katkıları konusunda farkındalık artırma kampanyaları başlatın;
- ❑ kadınlar dahil olmak üzere mültecilere ve sığınmacılara yönelik her türlü ayrımcılık ve şiddet eylemini şiddetle kınayın ve cezalandırın.

Geri göndermeme:

- ❑ kadınların, *geri göndermeye* karşı yeterince korunduğundan emin olun;
- ❑ toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının iddialarını tam olarak açıklamada karşılaştığı zorlukları dikkate alarak kadınların prosedürlere erişmesine ve iddialarını doğru şekilde sunmasına olanak tanıyan, toplumsal cinsiyete duyarlı bir süreç sağlayın;
- ❑ hızlandırılmış ve uzatılmamış prosedürlerin kadınların, kendilerini korumayla ilgili iddialarını açıklamalarına engel olmamasını ve bunun *geri göndermeye* yol açmamasını sağlayın;
- ❑ kadına yönelik şiddet mağdurlarının, statüleri veya ikametgahları ne olursa olsun hiçbir koşulda, yaşamlarının risk altında olabileceği veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalabileceği hiçbir ülkeye iade edilmemesinden emin olun.

VII. Temel Kaynaklar

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin cinsel tacizin önlenmesi ve bununla mücadele konusundaki CM/Rec (2019)1 sayılı önerisi, erişim için: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894>

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kadınların şiddete karşı korunması konusunda üye ülkelere yönelik (2002)5 sayılı tavsiyesi,(2002), erişim için: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805e2612>

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kadın göçmenlerle ilgili üye ülkelere yönelik (79)10 sayılı tavsiyesi, erişim için: <https://rm.coe.int/native/0900001680506f32>

Avrupa Konseyi Avrupa'da Mülteci ve göçmen çocukların korunması Eylem Planı (2017-2019): https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168071484e

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 2244 (2018) sayılı Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Göç Kararı: Kadınların entegrasyonun kilit oyuncularını güçlendirilmesi, erişim için: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=25183>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı zulümden korunması hakkındaki 2159 (2017) sayılı kararı, erişim için <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=23700>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Toplumsal Cinsiyete İlişkin sığınma iddiaları hakkındaki 1765 (2010) sayılı kararı, erişim için: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17915>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin mülteci kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunmasına ilişkin 2159 (2017) sayılı kararı, erişim için: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=23700&lang=en>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Toplumsal Cinsiyete İlişkin sığınma iddiaları hakkındaki 1765 (2010) sayılı kararı, erişim için: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17915&lang=en>

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin toplumsal cinsiyete ilişkin sığınma iddiaları konusundaki 1940 (2010) sayılı önerisi, erişim için: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17916&lang=en>

İnsan Hakları Komisyonu'nun mülteci ve göçmen kadınların ve kız çocuklarının insan hakları hakkındaki yorumu, erişim için: www.coe.int/en/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girls-need-to-be-better-protected?desktop=false

Avrupa İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüklere karşı Mücadele Komisyonu'nun (ECRI) düzensiz göçmenleri ayrımcılığa karşı korumaya ilişkin 16 sayılı Genel Politika Tavsiyesi, erişim için: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-16-on-safeguarding-irregularly-p/16808b5b0b>

Avrupa Konseyi (2018), *Göçmen kadın, mülteci kadın ve kadın sığınmacıları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten koruma hakkında bilgiler*, erişim için: <https://rm.coe.int/migrant-women-and-istanbul-convention/1680925865>

Avrupa Konseyi (2019), *göçmen, mülteci ve sığınma talebinde bulunan kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunmasıyla ilgili bilgiler*, erişim için: <https://rm.coe.int/prems-089319-gbr-2573-protecting-the-rights-of-migrant-refugee-and-asy/168096608a>

***

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu- GREVIO temel değerlendirme raporları, erişim için: www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work

Göç ve mültecilere ilişkin Genel Sekreter Özel Temsilcisi, ülke raporları, erişim için: <https://www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees/country-reports>

Avrupa Konseyi'nin, İstanbul Sözleşmesi ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konulu yayınları, erişim için: www.coe.int/en/web/istanbul-convention/publications

Avrupa Konseyi'nin göçmen ve mülteci kadın ve kız çocuklarına yönelik yayınları, erişim için: www.coe.int/en/web/genderequality/migrant-and-refugee-women-and-girls

***

Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, erişim için: www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi, 2011) ve açıklayıcı raporu, erişim için: www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention

Avrupa Konseyi İnsan Kaçakçılığına Karşı Eylem Sözleşmesi (2005), erişim için: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008371d

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi, 2007), erişim için: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201

***

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), erişim için:
www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html

Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü, erişim için: www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (1965), erişim için: https://treaties.un.org/doc/source/docs/cerd_sp_45-E.pdf

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR) (1966), erişim için: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/03/19760323%2006-17%20AM/Ch_IV_04.pdf

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ICESCR) (1966), erişim için: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (CEDAW) (1979), erişim için: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/cedaw/cedaw_e.pdf

Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme (1984), erişim için: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/catcidtp/catcidtp_e.pdf

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) (1989), erişim için: www.unicef.org/child-rights-convention

BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (1993), erişim için: www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf

BM Eylem Platformu (1995), erişim için: [https://beijing20.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/csw/pfa_e_final_web.pdf](https://beijing20.unwomen.org/~/media/headquarters/attachments/sections/csw/pfa_e_final_web.pdf)

VIII Kaynakça

Uluslararası Af Örgütü (2016), *Kadın sığınmacılar Avrupa'daki yolculukları esnasında fiziksel şiddet, sömürü ve cinsel saldırıyla karşılaşılıyor, erişim için:* www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/

CEDAW Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda 35 sayılı Genel Tavsiyesi, ve 19 sayılı Güncel Genel Tavsiyesi, erişim için: <https://undocs.org/CEDAW/C/GC/35>

Chessell ve ark. (2019), *Mülteci topluluklarda dissosiyatif davranış semptomlarının yönetilmesine yönelik protokol, The Cognitive Behaviour Therapist,, 12(27), erişim için:* www.cambridge.org/core/journals/the-cognitive-behaviour-therapist/article/protocol-for-managing-dissociative-symptoms-in-refugee-populations/1B09AB58101DF7AD547C6B72AFD5D16F/share/9c4f244dae3d8980094ec3d03fb961d2422cf5ae

Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2018-2023, erişim için: <https://rm.coe.int/strategy-en-2018-2023/16807b58eb>

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) Soru ve Yanıtları, erişim için:

<https://rm.coe.int/prems-122418-gbr-2574-brochure-questions-istanbul-convention-web-16x16/16808f0b80>

Avrupa Konseyi (2019), *göçmen, mülteci ve sığınma talebinde bulunan kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunmasıyla ilgili bilgiler*, erişim için: <https://rm.coe.int/prems-089319-gbr-2573-protecting-the-rights-of-migrant-refugee-and-asy/168096608a>

Avrupa Konseyi (2018), *Göçmen kadın, mülteci kadın ve sığınmacı kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten koruma hakkında bilgiler*, erişim için: <https://rm.coe.int/migrant-women-and-istanbul-convention/1680925865>

Avrupa Konseyi (2017), Kılavuz notu: *Avrupa Konseyi ve BM'nin kadınların, karşı karşıya olduğu özel güçlükler de dahil olmak üzere adalet erişimi ölçme çerçevesi*, erişim için <https://rm.coe.int/168069cf4eGyulai> G.ed.

Macaristan Helsinki Komitesi (2015), *İltica Prosedürlerinde Güvenilirlik Değerlendirmesi: Çok Disiplinli Eğitim Kılavuzu*

Avrupa Sığınma Destek Ofisi, İltica eğilimleri, www.easo.europa.eu/latest-asylum-trends

Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi İstatistikleri, 2018, erişim için: www.ecre.org/asylum-statistics-2018-changing-arrivals-same-concerns/

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Uluslararası Hukuk İlkesi olarak Geri Göndermeme İlkesi ve Yargı sisteminin Bunun Uygulanmasındaki Rolü*, Yargı Yılı Açılış Semineri, 27 Ocak 2017, *Dialogue between Judges*, erişim için: www.echr.coe.int/Documents/Dialog_2017_ENG.pdf

Avrupa Sığınma Hukuku Veritabanı, farklı Avrupa ülkelerinden örnek olay özetleri sağlar, erişim için: www.asylumlawdatabase.eu/tr

Temel Haklar Ajansı (2011), E-U MIDIS, Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması. Odak Raporu 5'teki veriler, erişim için: <https://fra.europa.eu/en/publication/2011/eu-midis-data-focus-report-5-multiple-discrimination>

Avrupa Kadın Lobisi (2016), *Çatışmadan Barışa mı? #Womensvoices: Hareket halindeki mülteci kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele konusunda öneriler* (2016), erişim için: www.womenlobby.org/IMG/pdf/_womensvoicesfinalforweb.pdf

IASC *İnsani Yardıma Yönelik Toplumsal Cinsiyet El Kitabı* (Şubat 2018), erişim için: <https://interagencystandingcommittee.org/gender-and-humanitarian-action/content/iasc-gender-handbook-humanitarian-action-2017>

Médecins Sans Frontières (2016), *Avrupa'ya doğru engellerle dolu yol*, erişim için:

www.msf.org/sites/msf.org/files/msf_obstacle_course_to_europe_0.pdf

Pittawa E. ve Bartolomei L. (2001), *Mülteciler, Irk ve Toplumsal Cinsiyet. Mülteci Kadınlara Yönelik Çoklu Ayrımcılık, Canada's Journal on Refugees*, erişim için: <https://refuge.journals.yorku.ca/index.php/refuge/article/view/21236/19907>

Mülteci Kadınlar Hukuk Grubu (1998), *İngiltere'de Sığınma taleplerinin belirlenmesi için Toplumsal Cinsiyet Rehberleri*, erişim için:

<http://www.ilpa.org.uk/resources.php/4112/gender-guidelines-for-the-determination-of-asylum-claims-in-the-uk>

Simon-Butler A. ve McSherry B. (2019) , *Mülteci bağlamında cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tanımlanması*IRIS Working Paper Series No. 28/2019, erişim için: www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/social-policy/iris/2019/iris-working-papers-28-2019.pdf

Swain, A. ve O'Rourke C. (2015), *CEDAW CEDAW'ın 30. sayılı Genel Tavsiyesine ve BM Güvenlik Konseyi'nin kadınlar, barış ve güvenlik hakkındaki kararlarına dair Rehber Kitap*, erişim için:

<https://asiapacific.unwomen.org/fr/digital-library/publications/2015/08/guidebook-on-cedaw-general-recommendation-no-30>

BMMYK (2019), *Zorla Yerinden Edilme Durumuna İlişkin Küresel Eğilimler*, erişim için:

www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html

BMMYK(2019), 1951 BM Mülteci Sözleşmesi ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü kapsamında Mültecilik Statüsünün belirlenmesine ilişkin Prosedür ve Kriterler Konusunda El Kitabı ve Rehberler, erişim için:

www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html

BMMYK *Umutsuz Yolculuklar: Avrupa'ya ve Avrupa sınırlarına Ocak-Aralık 2018 tarihleri arasında gelen mülteciler ve göçmenler*, erişim için:

www.unhcr.org/desperatejourneys/

BMMYK (2016), *İlk Değerlendirme raporu: Avrupa Mülteci ve Göçmen krizinde Kadınlar ve Kızlar için Koruma riskleri: Yunanistan ve Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, erişim için: www.unhcr.org/protection/operations/569f8f419/initial-assessment-report-protection-risks-women-girls-european-refugee.html

BMMYK'nin Toplumsal Cinsiyete Dayalı Sığınma Talepleri ve Toplumsal Cinsiyeti kapsayacak "Özel Sosyal Grup" tanımlama konusundaki görüşleri, BMMYK Sığınma Avukatları Projesi, Kasım 2016, erişim için: www.unhcr.org/en-us/5822266c4.pdf

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) *BM 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 Ek Protokolü'nün 1A(2) Maddesi kapsamında Mülteci Statüsü, Kişinin Uyuğundan Keyfi Çıkarılması ve Vatansızlık*, Ekim 2014, PPLA/2014/01, erişim için: www.refworld.org/docid/543525834.html

BMMYK, Avrupa Birliği'ndeki Kadınlara ve Kız çocuklarına ve BMMYK'yi ilgilendiren Kişilere Karşı Şiddet Konusunda Bilgilendirme Notu (Mart 2014), erişim için: https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/04/UNHCR_Position_Paper_VAW_14_March_2014.pdf

BMMYK, *Önleme, risk azaltma ve müdahale etme: Cinsel şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet*, erişim için: www.unhcr.org/5ce7d6784.pdf

BMMYK Kadınların ve Kız Çocuklarının Korunması El Kitabı (Ocak 2008), erişim için: www.refworld.org/docid/47cfc2962.html

BMMYK *Mülteciler, Geri Dönerler ve Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Karşı Cinsel Şiddet ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Önleme ve Müdahale Yönergeleri* (Mayıs 2003), erişim için: www.unhcr.org/protection/women/3f696bcc4/sexual-gender-based-violence-against-refugees-returnees-internally-displaced.html

BM Kadın Birimi, Avrupa Birliği'nde kadın ve kız çocuğu sığınmacıların yasal hakları raporu, (2017), erişim için: www.refworld.org/pdfid/59201c884.pdf

BM Kadının Statüsü Komisyonu'nun 4-15 Mart 2013 tarihli on-beşinci oturumunun, E/2013/27 sayılı Raporu, erişim için:
www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/2013/27

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Genel Kurul Bildirisi (1993), erişim için: www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx

Birleşmiş Milletler 1820, S/RES/1820 (2008) sayılı Kararı, erişim için:
[https://undocs.org/en/S/RES/1820\(2008\)](https://undocs.org/en/S/RES/1820(2008))

MADDE 60 – Toplumsal cinsiyete dayalı iltica talepleri

1. Taraflar kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınabilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, Sözleşme’de tanımlanan tüm gerekçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yorumlanmasını ve bu gerekçelerden herhangi biri veya birkaçı nedeniyle zulüm görme tehlikesi söz konusuysa, başvuru sahiplerine, yürürlükteki ilgili hukuki vasıtalara göre mülteci statüsünün tanınmasını temin eder.

3. Taraflar iltica başvurusu yapanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı ülkeye kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma için başvuruyu da kapsayan, toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini oluşturmak için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

MADDE 61 – Geri göndermeme

1. Taraflar, uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülükleri uyarınca geri göndermeme ilkesinin tanınması için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, kadına yönelik şiddet mağdurlarının, statüleri veya ikametgahları ne olursa olsun hiçbir koşulda, yaşamlarının risk altında olabileceği veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalabileceği hiçbir ülkeye iade edilmemesini temin etmek için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır.

**Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir**

TUR

www.coe.int

Avrupa Konseyi, Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin tüm üyeleri dahil olmak üzere, 46 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE